

Economisch-Statistische Berichten

ALGEMEEN WEEKBLAD VOOR HANDEL, NIJVERHEID, FINANCIËN EN VERKEER.

UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

31e JAARGANG

WOENSDAG 28 AUGUSTUS 1946

No. 1529

COMMISSIE VAN REDACTIE:

*N. J. Polak; J. Tinbergen;
H. M. H. A. van der Valk; F. de Vries;
H. W. Lambers (Redacteur-Secretaris).*

*Adjunct-Secretaris: J. H. Lubbers.
Assistent-Redacteur: A. de Wit.*

*Administratie: Pieter de Hooghstraat 5, Rotterdam (W.).
Telefoon: Redactie 38040, Administratie 38340. Giro 8408.*

Abonnementsprijs van het blad, waarin tijdelijk is opgenomen het Economisch-Statistisch Maandbericht, franco p.p. in Nederland f 26 per jaar. Overzeesche gebiedsdeelen en buitenland f 28 per jaar. Abonnementen kunnen ingaan met elk nummer en slechts worden beëindigd per ultimo van het kalenderjaar. Losse nummers 75 cent.*

Aangeteekende stukken aan het Bijkantoor Westzeedijk, Rotterdam (W.).

Alle correspondentie betreffende advertenties te richten aan de Firma H. A. M. Roelants, Lange Haven 141, Schiedam (Tel. 69300, toestel 6).

INHOUD :

Blz.

Hypothecair crediet en geldsaneering door <i>Mr. J. Wilkens</i>	547
Wat niet mag worden vergeten door <i>Dr. J. M. E. M. A. Zonnenberg</i>	549
Enkele aspecten van de Nederlandsche kolenvoorziening door <i>C. D. Zelders</i>	551
Nationale steenkolenraad in Engeland door <i>Mr. Ir. A. W. Quint</i>	553
Boekbespreking:	
<i>Mr. Dr. D. H. Peerenboom-Voller: „Distributiewetgeving in Nederland”, bespr. door Mr. A. W. Hamming</i>	554
Aanteekening:	
Eenige kwantitatieve onderzoekingen over de betrekkingen tusschen overheidsfinanciën en volkshuishouding	555
Geld- en kapitaalmarkt	556
Statistieken:	
Verkeer en vervoer in Nederland	557
Bankstaten	558

DEZER DAGEN

loopen de vacaties ten einde en gaat het werk weer beginnen. De overprikkeling door de bijzondere moeilijkhe-

den van de dagtaak in dezen overgangstijd is door de rust bezworen. Na een laatsten algemeen en vacantiedag, zooals Laborday in de Vereenigde Staten en onze Nederlandsche Koninginnedag — er is geen mooiere datum voor een nationalen feestdag denkbaar dan 31 Augustus! —, kan men weer met frisschen moed aan het werk gaan. Wie niet genoeg vacantie heeft gehad blijft prikkelbaar en komt daardoor aan het opbouwende werk niet toe.

Zoo is er hier te lande in vele sectoren, waar men tot over de ooren in ongewoon gecompliceerd werk zat, een prikkelbare stemming waar te nemen. Het bankwezen is beu van de puzzles, waarvoor de geldsaneering, het rechtsherstel en de fiscale recheerche het steeds opnieuw plaatsen. De bijzondere rechtscolleges en hun organen zijn ten einde raad met de overtalrijke tichte en zwaardere gevallen van landverraad en collaboratie; evenmin als zeer vele buitenstaanders vinden zij bevrediging in de wijze, waarop de minister van Justitie deze teefe zaak oplost. De groentehandel torst met tegenzin den last van de zijns inziens onnoodige rantsoeneering van aardappelen en fruit. Geprikkeld hierover zijn ook de huisvrouwen, de nijveren zonder loon, zonder stakingsmogelijkheid, zonder vacantie zelfs, want in het buitenverblijf gaan bonnenzorg en verstelwerk nog door. Zij vragen zich af, waarom de genoemde overvloedig beschikbare artikelen op den bon komen en waardoor textielgoederen, waarvoor zij punten hebben, zoo moeilijk zijn te verkrijgen. En haar commentaren toonen haar geprikkeldheid.

Wie echter door zijn vacantie is verfrischt, kan nu weer gaan aanpakken. Nu de kolenpositie verbeterd is, de tweede hoogoven te Velzen weer in bedrijf is gesteld, de productie van allerlei benoedigdheden meer en meer op gang komt en met het herstel van de Moerdijkbrug, de ingebruikneming van nieuwe goederentreinlocomotieven en de aanvulling van vloot en autopark de vervoersgelegenheid ruimer wordt, gaan wij onder gunstiger omstandigheden het werkseizoen in.

Hoezeer vacantie de prikkelbaarheid vermindert, blijkt ook uit de betere stemming in die kringen, die hun penibele besprekingen een tijdlang hebben laten rusten. In Palestina schijnen de partijen meer begrip te krijgen voor elkaars standpunt, in Britsch-Indië zal men met een nieuw kabinet een nieuwe poging tot beter begripen wagen, en ook Sjahrir schijnt, nu hij gedurende de onderhandelingspauze de opvattingen van de Buitengewesten en van onze mari-niers heeft leeren kennen, tot rustiger overweging bereid te zijn.

In Parijs heerscht thans onder de gedelegeerden ter conferentie een verlangen naar vacantie. In prikkelbare stemming kwam men niet tot opbouwend werk, bleef men hangen bij procedures en formuleeringen. Wie weet, hoe heilzaam eenige weken rust kunnen werken op de onderlinge verhoudingen en de brandende kwesties: Joegoslavië, Griekenland, China, Dardanellen.

Intusschen doet de vacantie van Degrelle de geprikkeldheid weer toenemen.

Vacatures

ZWANENBERG'S FABRIEKEN N.V., OSS, vraagt voor haar Hoofdkantoor te Oss een

leider van de administratie

Vereischt wordt: Acte M.O., Boekhouden of Staatspraktijkdiploma en groote praktische ervaring van de moderne administratiemethoden; kennis moderne talen. Het gaat hier om een van de belangrijkste functies in onze organisatie, die als zoodanig ook wordt gewaardeerd en gehonoreerd. Eigenhandig geschreven brieven met photo. te richten aan de Directie.

De Koninklijke Stoomweverij te Nijverdal N.V. te Almelo zoekt voor haar fabrieken te Nijverdal een

personeelschef

die tot eerste taak krijgt de nog niet bestaande Personeelsafdeeling in te richten. De fabrieken omvatten Spinnerij, Weverij en Bleekrij, met een personeelsterkte van ca. 1600 menschen.

Alleen zij, die krachtens hun loopbaan over de noodige ervaring beschikken, komen voor deze functie in aanmerking. Sollicitanten, wier leeftijd ca. 35 jaar moet zijn, moeten bereid zijn zich aan een psychotechnisch onderzoek te onderwerpen.

Sollicitaties uitsluitend schriftelijk, in handschrift, met uitvoerige beschrijving van opleiding en loopbaan, onder bijvoeging van recente foto, te richten aan het Twentsch Instituut voor Bedrijfspsychologie, Grondellaan 18, Hengelo (O.).

Gevraagd bij den Centralen Personeel Dienst, Bezuidenhout 31, Den Haag

administr. en organisatorisch onderlegd personeel

voor het verrichten van Taakanalyses op Administratief gebied.

ingenieur of m.t.s.'er

voor het verrichten van Taakanalyses op Technisch gebied.

Minimum leeftijd 30 jaar. Eenige ervaring en bekendheid in de Overheidsdienst is niet noodzakelijk, maar strekt tot aanbeveling. Goed kennende omgaan met menschen. Eenig inzicht in de psychologie is gewenscht. Liefst met eenige kennis van beroeps- en werkklassificatie.

Sollicitaties te richten aan den Centralen Personeel Dienst, Bezuidenhout 31, Den Haag, met vermelding op de linkerbovenhoek van de enveloppe en van de brief Taakanalyse Administratie of Taakanalyse Technisch.

Gevraagd op Hoofdkantoor eener industriele onderneming in Zuid-Holland:

EEN CHEF VAN DE CENTRALE BOEKHOUDING

diploma S.P.D. of M.O. Boekhouden vereischt;

EEN BOEKHOUDER VOOR EEN DER AFDEELINGEN

diploma's Boekhouden en Engelsch vereischt.

Br. met opgave van leeftijd, refer., diploma's en verlosal. te richten onder letter R.M.Z. aan Nijgh & van Ditmar, Rotterdam

DE BANK

VERLEENT CREDITEN EN VERRICHT OP GOEDKOOPE EN SNELLE WIJZE BETALINGEN VIA HET BANKGIRO-VERKEER

ROTTERDAMSCH
BANKVEREENIGING
200 VESTIGINGEN
IN NEDERLAND

Naaml. Venn.

Hollandsche Belegging- en Beheer-Mij.

Anno 1930

Heerengracht 320 - Amsterdam

Beheer en Adviesgeving
voor
PENSIOENFONDSEN,
STICHTINGEN,
ONDERNEMINGEN
EN PARTICULIEREN

Commissarissen:

Prof. Ir. I. P. de Vooy;

Drs. J. H. Gispén;

Mr. J. F. Scholtens.

Directie:

Gerlof Verwey;

Dr. F. Ph. Groenenveld;

A. C. Leeuwenburgh.

R. MEES & ZONEN

Ao 1720

Rotterdam, 's-Gravenhage, Delft, Schiedam
Vlaardingen, Amsterdam (alleen assurantiën)

BEHANDELING VAN ALLE BANKZAKEN
BEZORGING VAN ALLE ASSURANTIËN

Koninklijke
Nederlandsche
Boekdrukkerij
H. A. M. Roelants
Schiedam

gispen

meubelen en gisolampen

culemborg
amsterdam
rotterdam

NEDERLANDSCHE HANDEL-MAATSCHAPPIJ N.V.

(DEVIEZENBANK)

Hoofdkantoor: Amsterdam, Vijzelstraat 32

75 kantoren in Nederland

ALLE BANK-, EFFECTEN- EN
ASSURANTIEZAKEN

HYPOTHECAIR CREDIET EN GELDSANEERING.

Wie vertrouwen stelt in het leven en de instinctieve krachten der menschelijke natuur, zal zijn verwachtingen aanzien van de moderne staatsplaneconomie niet al te hoog stellen. Hij kan in een plan een min of meer doelmatige werkhypothese zien ten behoeve van het vaststellen der groote lijnen in de regeeringpolitiek, doch voor hem is een bepaald financieel-economisch plan zeker geen geloofsartikel, dat hij fanatiek zou willen doorvoeren, pereat mundus. Hij weet, dat in zijn eigen leven de blinde krachten van de ademhaling, spijsvertering of bloedsomloop ook niet het gevolg zijn van een vernuftig door hem uitgedacht plan, en hij verlangt van een Regeering niet, dat zij de diepere maatschappelijke levensinstincten aan haar zal onderwerpen, doch slechts, dat zij aan die instinctieve krachten eenige leiding vermag te geven.

Onder de nawerking van de oorlogspsychose heeft men gemeend, dat de Regeering zich niet moest beperken tot het aangeven en doen naleven van normen, van regels bij het al te vrije spel der blinde economische krachten, maar dat zij, behalve een sociaal rechtvaardiger verdeling van het maatschappelijk inkomen, ook de welvaart der burgers sneller zou kunnen doen toenemen door het maken en decreteren van gedetailleerde plannen, waaraan de vrije economische levenskrachten ondergeschikt moesten en zouden kunnen worden gemaakt.

Wij zullen eens nagaan, hoe het onder de vigeur van bijna een jaar geldsaneeringsplannen gegaan is met de hypothecaire credietverleening, een gebied, dat, in verband met den wederopbouw van ons land en de algemeen erkende spaar- en investeringsnoodzaak van deze jaren, van gewicht is.

Laten wij daartoe eerst eens het simpele geval nemen van iemand, die zijn buurman reeds geld onder hypothecair verband van diens huis verstrekt heeft, en dat hij thans van den buurman geld terugontvangt. Laten wij verder aannemen, dat wij met een schrander en scrupuleus persoon te doen hebben, die begrijpt, dat het in den tegenwoordigen tijd niet aangaat zoo maar uitgeleend eigen geld terug te ontvangen, zonder de kans te loopen twee maanden in de gevangenis te moeten, zoodat hij zich eerst op de hoogte gaat stellen, of hij dit geld al of niet moet blokkeeren. Laten wij tenslotte nog veronderstellen, dat hij zoo gelukkig is iemand in Nederland te vinden, die thuis is in de Beschikking Deblokkeering 1945 (F 332) plus de tot dusverre verschenen 10 Uitvoeringsbeschikkingen, plus 11 Aanvullingsbeschikkingen met de noodige nadere toelichtingen op een en ander, dan zal deze deskundige hem waarschijnlijk het volgende advies moeten geven:

„Ga eerst na, of de terugbetaling van uw buurman betrekking had op een periodieke aflossing of een ander soort aflossing (geheel, gedeeltelijk of extra). Is het een periodieke aflossing, ga dan na, of gij uw leening na 22 Maart 1946 in vrij geld hebt verstrekt; zoo ja, dan kunt ge in vrij geld ontvangen (art. 7 der 8e Aanvullingsbeschikking). Zoo nee, ga dan na, of gij uw leening in de periode van 26 September 1945 tot 22 Maart 1946 in vrij geld verstrekt hebt. Ook dan moogt ge in vrij geld ontvangen (volgens art. 5 der 10e Uitvoeringsbeschikking). In alle andere gevallen van periodieke aflossingen, dus indien ge de leening verstrekt hebt vóór 26 September 1945 of daarna in geblokkeerd geld, moogt ge 5 pCt. der hoofdsom in vrij geld ontvangen en de rest moet ge blokkeeren (art. 2 der 11e Aanvullingsbeschikking; art. 7 der 8e Aanvullingsbeschikking)”.
 „Betreft het een niet-periodieke aflossing, dan moet ge nagaan, of ge de leening vóór 1 Januari 1942 hebt verstrekt; gij kunt dan 50 pCt. in vrij geld en 50 pCt. geblokkeerd ontvangen (art. 2 der 11e Aanvullingsbeschikking). Hebt ge de leening verstrekt tusschen 1 Januari 1942 en 26

September 1945, dan moet ge de aflossing geheel blokkeeren (art. 6 der Beschikking Deblokkeering 1945). Hebt ge de leening verstrekt tusschen 26 September 1945 en 23 Maart 1946, ga dan na, of dat in vrij geld was dan wel in geblokkeerd; in het eerste geval kunt ge er in vrij geld over beschikken, in het laatste moet ge alles blokkeeren (art. 5 der 10e Uitvoeringsbeschikking). Hebt ge de leening na 22 Maart 1946 verstrekt in vrij geld, dan kunt ge ook in vrij geld terugontvangen (art. 7 der 8e Aanvullingsbeschikking), doch was het daarentegen in geblokkeerd geld verstrekt, dan moogt ge slechts 5 pCt. der hoofdsom in vrij geld ontvangen en het meerdere moet ge blokkeeren. Denk er verder aan, dat, indien uw buurman nog rente van vóór 26 September 1945 verschenen, bijbetaalt, ook dit geblokkeerd moet worden”.

Wij laten het aan de fantasie van den lezer over om te raden in welk percentage van de gevallen deze bepalingen in de praktijk worden begrepen en nageleefd. Om den lezer op weg te helpen, zij medegedeeld, dat van de in Nederland uitstaande hypothecaire leeningen nog geen 20 pCt. is verstrekt door hypotheekbanken, waarvan enkele grootere over een staf van bekwame deskundigen beschikken om een en ander te kunnen uitzoeken en naleven, zij het ten koste van haar rentabiliteit.

In ieder geval worden hier weinig „lekken” in het systeem der geldsaneering-kapitaalordening gedicht.

In dat opzicht is men beter geslaagd bij de ordening van het afsluiten van nieuwe hypothecaire leeningen. Men heeft bij de 8e Aanvullingsbeschikking n.l. eenvoudig alle op die wijze opgenomen gelden bij den credietnemer via de notarissen geblokkeerd. Eenvoud is het kenmerk van het ware. Het afsluiten van hypothecaire leeningen, behalve voor het geval van belastingbetaling, is hiermede weliswaar practisch tot stilstand gekomen, maar als de pomp afgesloten wordt, kan ze tenminste niet lekken!

Op zich zelf was dat dus verheugend voor het sluitend maken op dit onderdeel van het op den dag der 8e Aanvullingsbeschikking gehuldigde „systeem”, en evenmin kan ontkend worden, dat men er tamelijk wel in geslaagd is aan de blinde economische kracht van het menschelijk welvaartsstreven, voorzoover zich dat van hypothecair crediet bedient, een einde te maken.

Echter moet, behalve bij degenen, die zich met bovengenoemde „credit”posten tevreden zouden willen stellen, wel het gevoel opkomen, dat thans het bestaande geldsaneerings- en kapitaalordeningssysteem ad absurdum is gevoerd.

De Broederschap van Notarissen in Nederland, die zeker mede het best en meest objectief de gevolgen van zulke maatregelen in de praktijk kan beoordeelen, reageerde op de 8e Aanvullingsbeschikking dan ook met het volgende telegram:

Minister van Financiën te 's-Gravenhage.

Hoofdbestuur Broederschap Notarissen in vergadering bijeen vestigt aandacht Uwer Excellentie op ernstige bezwaren en gevolgen van Achtste Aanvullingsbeschikking Deblokkeering 1945. Beschikking overschrijdt bevoegdheid bij Machtigingsbesluit Geldsaneering verleend. Is in strijd met uitdrukkelijke toezegging dat vrij geld vrij zal blijven. Vernietigt hoop op spoedig economisch herstel. Belet gebruikelijke steeds als meest solied beschouwde belegging in onroerend goed en hypotheek. Verhindert afwikkeling boedels en talloze andere vernouwingen. Werkt rechtsonzekerheid in de hand. Hoofdbestuur overtuigd in overeenstemming met gevoelen overgroot deel Nederlandsche Volk te handelen verzoekt Uwe Excellentie dringend bedoelde beschikking onverwijld in te trekken.

Namens het Hoofdbestuur: Libourel, voorzitter,
Schraagen, secretaris.

Wij hebben hier weinig aan toe te voegen. Wij wenschen geenszins de waarde van de economische theorie te mis-

kennen, maar moeten toch waarschuwen tegen de overschatting daarvan. Het sterkste element van de economische theorie ligt o.i. in een goede analyse van het verleden. Maar de steeds vloeiende werkelijkheid is continu en laat zich niet omvatten in eenige categorieën van het verstand, dat met scherp gedefinieerde begrippen kan en moet werken. Zoo is bijv. het hypothecair crediet theoretisch een investeringsschuld op langen termijn, maar in de praktijk is het soms slechts afhankelijk van welk standpunt men het bekijkt, of dit beeld juist is. Een winkelier, een exporteur, zal bijv. zijn onroerende goederen bezwaren om daarmee zijn telkens wisselende voorraden te financieren. Van den kant van den hypothecaire credietgever bekeken is dit zonder meer een crediet op langen termijn; van den kant van den credietnemer is het dit slechts voorzoover zijn verhouding tot dien credietgever betreft; bekijkt hij het in zijn verhouding tot zijn leveranciers, dan valt hetzelfde crediet uiteen in tal van opeenvolgende korte credieten. Neemt men dus algemeene maatregelen ten aanzien van lange credieten, dan zal men misschien tekort doen aan de eischen van het korte crediet, en omgekeerd.

De tegenwoordige overschatting van de quantiteits-theorie doet o.i. veel kwaad. Men komt er dientengevolge toe om te gaan cureeren aan het symptoom. Onze aandacht is teveel gericht op het terugbrengen van het geldvolume, in plaats van allereerst te zorgen, dat de bestaande geldstroom geleid wordt in de bedding, waar de meeste welvaart geschapen wordt.

De Tweede Kamer is hierdoor reeds verleid om de tarieven voor den regelmatig verkregen vermogensaanwas op de economisch meest nuttige plaatsen hooger te stellen dan uit financieel-economisch oogpunt gewenscht lijkt, en, gelijk wij gezien hebben, is men op het terrein der hypothecaire credietverleening nu volkomen vastgelopen.

Terecht heeft de heer van Sandick in het nummer van 14 Augustus jl. van dit tijdschrift ¹⁾ erop gewezen, dat het geblokkeerde geld volstrekt niet zal verdwijnen in dezelfde mate als de opbrengsten van de vermogensaanwasbelasting en de eventuele vermogensheffing binnenkomen, aangezien zij, die deze belastingen moeten betalen, geenszins dezelfde zijn, als zij, die over geblokkeerd geld beschikken. Zoo hebben bijv. de hypotheekbanken de beschikking over groote bedragen geblokkeerd schatkistpapier, waarvan slechts een gering gedeelte besteed zal moeten worden voor de betaling van vermogensaanwasbelasting — aangenomen, dat men het verantwoord zal achten de waarborgen der pandbrieftouwers op deze wijze te verzwakken.

Wij zijn in een impasse geraakt en zullen er steeds dieper in verzinken, wanneer wij doorgaan met aan den Staat aan den eenen kant meer te geven, en aan den anderen kant meer van hem te verwachten, dan wat des Staats is. Juist op het gebied der hypothecaire credietgeving kan men in de Nederland van nature werkende maatschappelijke krachten gerust haar gang laten gaan. Want wie huizen koopt, sticht of herstelt, wie gelden op hypotheek uitzet, hetzij rechtstreeks, hetzij middels het koopen van pandbrieven, dien zit het sparen en investeren als het ware in het bloed.

Of dat nu al of niet met toevallig geblokkeerd geld geschiedt, is volmaakt onverschillig en het nadeel, dat misschien een enkele verkoper of credietnemer zich aan „dissaving” zal schuldijk maken, zinkt totaal in het niet bij het groote voordeel, dat men een stap nader zet op den koninklijken weg naar één geldsoort, en bevrijd van veel verlammen den bureaucratischen rompslomp, die de zich verantwoordelijk voelende ambtenaren en andere bonafide uitvoerders slechts over hun zenuwen jaagt.

In theorie kan men zich misschien nog afvragen, of het nu werkelijk onder de tegenwoordige omstandigheden zo erg is om „even” deblokkeering aan te vragen, welke in

¹⁾ Zie „Opheffing der geldblokkeering” door A. A. van Sandick in „E.-S.B.” van 14 Augustus 1946, blz. 520.

de door de Overheid geoorloofd geachte gevallen dan toch ook wel zal worden verkregen.

Doch de ervaring leert, dat de Overheid geen bevredigende formuleering kan geven van wat geoorloofd zou moeten zijn, zoodat de bepalingen deels wegens onwetendheid niet toegepast, deels omzeild, deels ontdoken worden, en deels leiden tot stilstand van de altijd vereischte aanpassing in het economisch leven. Immer nieuwe voorschriften, steeds onbegrijpelijker voor eenvoudige middenstanders en kleine boeren, stellen de uitvoerders voor steeds meer puzzles, welke oplossingen willekeurig en gevarieerd uitvallen. Zij brengen de rechtszekerheid voortdurend meer in het gedrang en maken het redelijk planmatig handelen in de werkelijkheid steeds verder onmogelijk. Wil men van dit laatste nog een typeerend voorbeeld op ons terrein?

Toen de verordeningen de toch al groote geblokkeerde middelen der hypotheekbanken nog verder deden toenemen, omdat aflossingen van hypotheeken in geblokkeerd geld konden geschieden, terwijl de 8e Aanvullingsbeschikking de normale uitzetting der toegevloede middelen vrijwel stopzette, zagen de banken zich steeds meer gedwongen tot verdere conversie en aflosbaarstelling van haar pandbrieven over te gaan. De 11e Aanvullingsbeschikking verplichtte echter de banken plotseling om de aflosbaar gestelde pandbrieven op lossingsrekening van den houder te betalen uit vrije middelen, welke zij niet bezitten. Nu staat men dus voor de keuze, of de banken surséance van betaling te laten aanvragen, of aan haar deblokkeering toe te staan.

Het vele improductieve werk met de daaraan verbonden kosten, dat in toenemende mate vereischt wordt om te trachten aan de steeds grooter wordende verwarring te ontkomen, is wellicht mede een gevolg van een verkeerde interpretatie van de theorie, dat de wederopbouw alleen met nieuwe besparingen kan geschieden. Talloze hypothecaire crediettransacties hebben weinig te maken met directen wederopbouw in engeren zin, doch betreffen inwendige verschuivingen, welke men alleen zeer ten detrimente van de algemeene welvaart kan tegenhouden. Wanneer bijv. een jong medicus een praktijk wil overnemen, of zijn instrumenten wil koopen, dan zal hij daarvoor wellicht het huis, dat zijn vader vroeger gespaard heeft, kunnen bezwaren. Kan het nu wel veel zin hebben om eerst te wachten tot er nieuwe besparingen gemaakt zijn en er nieuwe aanvullingsbeschikkingen verschenen zijn, die ook aan dit rationeele crediet de officieele sanctie zullen kunnen geven? Of moeten de gewone banken hiervoor haar monopolie behouden, dat ze zelve niet begeeren en waarvoor ze toch ook nieuw geld moeten creëren?

Er is een groot tekort aan bouwmaterialen, voor de aanvulling waarvan deviezen noodig zijn, en er is gebrek aan geschoolde werkkrachten. Geen redelijk mensch zal de moeilijkheden onderschatten, waarvoor wij op dit gebied staan.

Maar er is ook nog veel ondernemingsgeest, werklust en spaarzin. Moge het plan van de Overheid bestaan in de aanmoediging van deze vitale eigenschappen van het Nederlandsche Volk, daar alleen die in staat zijn om den wederopbouw te doen slagen. Een eerste vereischte daartoe is het tegengaan van verspilling op elk terrein, ook verspilling in energie, tijd en kosten, welke thans plegen besteed te worden aan het secundaire probleem van het geblokkeerde geld.

Want de eenige goede bestrijding van de inflatie is gelegen in een verantwoord sluitend maken van de staatsbegroting, maar de welbewuste handhaving thans nog van de blokkade op het door ons besproken gebied betekent in feite slechts, dat de Staat de natuurlijke stroom van het economisch leven laat verzanden, zoodat hij zelf middels de creatie van veel meer nieuw geld met eigen dure nieuwe kanalen zal moeten experimenteren.

Wij laten in het midden of dit moreel te verantwoorden is, doch dat het op dit moment in strijd is met het algemeen

belang van een zoo snel mogelijke opvoering van ons productief vermogen, lijkt wel moeilijk voor bestrijding vatbaar.

Mr. J. WILKENS.

WAT NIET MAG WORDEN VERGETEN.

Indien men gedurende het eerste na-oorlogsche jaar de publicaties over geleide economie in „E.-S.B.” heeft bestudeerd, kan een gevoel van teleurstelling niet worden onderdrukt. Zeer sterk krijgt men den indruk, dat de geleide economie eigenlijk een uitgemaakte zaak is en er slechts toe kan of mag worden bijgedragen, de technische en organisatorische voorwaarden van deze stellig veelbelovende denkrete „uit te bouwen”.

Nu het nummer van 24 Juli jl. der „E.-S.B.” gewijd is aan het Nationaal Welvaartsplan en in het inleidend rubriekje „Dezer dagen” de redactie in den aanhef vermeldt, „dat dit nummer niet is bedoeld als een zooveelste bijdrage tot de discussie, welke men kan samenvatten in den titel van het bekende boek van Mrs. Barbara Wootton: „Plan or no plan?”, mogen wij wel aannemen, dat ook het standpunt der redactie overhelt naar dat, wat wij in den tweeden zin der eerste alinea stelden.

Wij meenen hiertegen „ernstig” verzet te moeten aantekenen, daar o.i. de geleide economie, zooals die nu een jaar in „E.-S.B.” is opgedischt en in dit Nationale Welvaartsplannummer als uitgangspunt is genomen, in geen deele een uitgemaakte zaak is.

Wij zullen deze stelling aan de hand van een 7-tal punten uitvoerig illustreeren en spreken de hoop uit, dat elke toekomstige schrijver over geleide economie zich deze punten tenminste zal willen herinneren en ook, dat hij, die meent, dat wij hier of daar ongelijk hebben, hiertegen gedocumenteerd in verweer zal komen. *Discussie* achten wij nog steeds essentieel voor werkelijk opbouwend denkwerk, terwijl wij het afsnijden of uit den weg gaan van beslist discutabele kwesties met het tegendeel zouden willen bestempelen.

Hieronder dan de 7 punten:

1. Economie heette vroeger, en ook nu nog wel, „économie politique”, „politische Ökonomie”, „political economy”, staathuishoudkunde. Het is een wetenschap van menscheijk en staatkundig handelen en zij kan uit dien hoofde niet te beperkt, te abstract en zeker niet te natuurwetenschappelijk worden behandeld, doch dient zich het geheel van een tijdvak steeds scherp voor oogen te houden en eveneens de resultaten van andere maatschappelijke wetenschappen steeds zorgvuldig gade te slaan. Zij dient „den mensch, zooals hij is” tot uitgangspunt te nemen en de taak van den Staat over zijn geheele activiteit te zien.

2. De staatslieden van het Westen verklaren om strijd, dat zij de democratisch-politieke en natuurlijke sociale structuur van dit Westen in eere willen houden. De economische structuur zal derhalve daar niet tegen in kunnen gaan, doch zich zoo *parallel* mogelijk daaraan moeten ontwikkelen.

Prof. Hennipman ¹⁾ verklaart dan ook, dat de discussie over de theoretische houdbaarheid van economische calculatie in een planhuishoudelijke of collectivistische maatschappij „het verrassende resultaat” heeft opgeleverd; „dat een democratisch niet-autoritair socialisme het prijsmechanisme niet ten volle zal kunnen ontberen; het zal zich zelfs gedwongen zien de voor de vrije verkeerhuishouding kenmerkende markt met vrije prijsvorming zoo bedrieglijk mogelijk na te bootsen. De daaraan verbonden practische moeilijkheden moet ik (d.i. Prof. Hennipman) onbesproken laten, evenals de vraag, in hoeverre het handhaven van het marktmechanisme te vereenigen is met de plangedachte. Wel wil ik er op wijzen, dat niets derhalve onjuister is dan den strijd voor het socialisme

¹⁾ „De theoretische economie en de wederopbouw”, blz. 20.

of voor geleide economie te vereenzelvigen met de bestrijding van de vrije prijsvorming als zoodanig”. Wie bijvoorbeeld, waarom de aardappelen op den bon blijven, zal alleen gezien dit practische voorbeeld dit „zoo bedrieglijk mogelijk” nabootsen al wel cum grano salis willen nemen. De uitspraak van een congres over „Sexualreform” zou bijvoorbeeld ook kunnen luiden, dat de discussie het verrassende resultaat heeft opgeleverd, dat de moderne maatschappij zich gedwongen zal zien het voor de Westersche volkshuishouding kenmerkende monogame huwelijk zoo bedrieglijk mogelijk na te bootsen. Met een dergelijke uitspraak is de practijk weinig of niets geholpen en ze bewijst ook niets tegen de geldigheid van het monogame huwelijk. Gezien het geheel van het citaat van Prof. Hennipman durven wij liever te concludeeren, dat de *markthuishouding* niet zal kunnen ontbreken, noch in een liberale, noch in een democratisch-socialistische, noch in een collectivistische maatschappij, aangezien zij *fundamenteel is voor de economie eener menschelijke maatschappij*.

3. Markthuishouding nu beteekent uiteindelijk leiding door de consumenten, beteekent vrije prijsvorming, althans zoo vrij, dat het particulier initiatief zich zoover kan ontplooiën, als de moraal maar toelaat, d.w.z. deze ontplooiing mag niet ten koste van den mensch gaan. Met name de vrije concurrentie — den op zijn voordeel uit zijnden mensch noodgedwongen stimuleerend zijn best voor de gemeenschap te doen, wil hij voordeel bereiken — kan slechts worden gemitigeerd en gebonden, daar, waar zij moreel te ver gaat, dus tot uitbuiting van den mensch leidt en wel van den economisch zwakken. Van daar de rechtvaardiging van een complex sociale overheidsregels, dat daar tegenin gaat — tegen de excessen dus —, doch dat ook weer niet te ver mag gaan, d.w.z. ondergeschikt moet blijven aan het democratisch-politiek fundamentele beginsel, dat zijn economische uitdrukking vindt in het begrip: markthuishouding. Als het nu een feit is, dat de huidige Overheid in vele der Westersche landen „welwillend tegenover monopolievorming” ²⁾ staat, en het eveneens een feit is (o.a. volgens de geheele economische literatuur), dat monopolie of monopolie mededinging „sociaal schadelijk winststreven” ³⁾ is, is dan de conclusie te houden, die wij hieruit zouden willen trekken, nl. dat vele huidige Overheden thans welwillend staan tegenover sociaal schadelijk winststreven en daarmee dus welwillend tegenover een niet-democratische, autoritaire politieke structuur, die nu éénmaal bij een monopolie maatschappij behoort?

4. Onze conclusie sub 3 vindt verder ondersteuning in de onontkoombare aanbeveling van den economischen „leider”, ondanks de bezwaren, „niet het minst van democratischen aard”, waartoe de geleide economie noopt, welke economie verder gekenmerkt wordt door een „eerste en schier onoverkomelijke barrière”, „een zwakke plek” naast allerlei gevaren en bezwaren en „zelfs meer dan één Achilleshiel” ⁴⁾ van den ambtenaar. En toch wordt deze monopolist juist ter bestrijding opgeroepen ⁵⁾ van de partiele monopolies, ontstaan door corporatisme of publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie, die „alle gevaren en bezwaren, welke men aan het (begrip) monopolie pleegt toe te schrijven, tot in het duizendvoudige vergroot” ⁶⁾.

¹⁾ Mr. Dr. A. A. van Rhijn, „Vrije en geleide economie in Amerika en Engeland” in „E.-S.B.” van 27 September 1945, blz. 125—128.

²⁾ Prof. Dr. N. J. Polak in „Nuchter blijven”, in „E.-S.B.” van 25 October 1945, blz. 177—179.

³⁾ Drs. S. C. Bakkenist, „De geleide economie als technisch-organisatorisch probleem” in „E.-S.B.” van 29 November 1945, blz. 256—259.

⁴⁾ Dr. L. J. Zimmerman, „Enige opmerkingen over vrije prijsvorming en geleide economie” in „E.-S.B.” van 6 Maart 1946, blz. 147—149.

⁵⁾ Prof. Dr. P. Hennipman, „Publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie, corporatisme en geleide economie” in „E.-S.B.” van 23 Januari 1946, blz. 51—53, en 6 Februari 1946, blz. 88—90.

plegen aan te kleven. Nu kan deze ambtenaar-monopolist zijn taak in een geleide economie niet uitvoeren dan met behulp van deze partieele monopolies, waarin hij als „nieuwe machtsfactor”⁵⁾ de centrale leiding heeft. Zou het onmogelijk zijn, vragen wij ons af, dat alle gevaren en bezwaren, welke men aan het begrip monopolie pleegt toe te kennen, bij één mammoth-monopolist bijv. tot in het oneindige vergroot zouden kunnen voorkomen?

Prof. Baudhuin⁷⁾ concludeert voor een maatschappij met geleide economie: „la concurrence entre producteurs et entre consommateurs est remplacée par la concurrence entre courtisans”. Concurrentie blijft dus blijkbaar ook in een geleide economie. Dit lijkt ons juist, want concurrentie is inhaerent aan den mensch en zijn onderling verkeer. Men kan concurrentie doen veredelen of doen verworden. Via het monopolie, als algemeen beginsel, zijn de verwordingskansen grooter dan de veredelingskansen, want macht is bederf. Via de vrije concurrentie, de zoo vrij mogelijke concurrentie, zijn de veredelingskansen grooter dan de verwordingskansen, want de machtsfactor is minimaal. Uiteraard dient de Overheid de veredelingskansen, die met de minste moeite het meeste succes zullen opleveren, aan te grijpen; anders komt zij in strijd met het economisch principe.

5. Maar als onze vorige beschouwingen nu allemaal wel ongeveer juist zijn, waarom is de huidige wereld dan zoo geleide-economie-achtig, zoo „monopoly-minded”? Waarom geldt dan hierin blijkbaar nog niet: „der Weg zurück”?

Het lijkt nuttig ter beantwoording van deze vraag het huidige tijdsgewricht eens even op afstand te bezien.

Dr. Kuin⁸⁾ heeft dit in 1938 eveneens al gedaan. Laten wij hem aan het woord:

„Het economische en militaire element in de samenleving zullen in de naaste toekomst de maatschappelijke ordening niet alleen beheerschen, omdat juist daarin de sterkste interne spanningen schuilen, maar ook, omdat zij, door hun hypertrophische ontwikkeling in het huidige maatschappelijke leven in het algemeen, alle andere levensgebieden overstemmen”.

„Het heeft voor den beschouwer, die enige distantie tot deze tijdsverschijnselen neemt, iets verontrustends te zien, hoe een dergelijke hypertrophie als vanzelfsprekend wordt aanvaard. Het spreekt natuurlijk in het geheel niet vanzelf, dat het economische en het militaire ons sociale leven vrijwel volkomen beheerschen. Wel zijn het zeer fundamentele levensgebieden, maar het feit, dat juist deze nog zulke sterke spanningen en disproportionaliteiten vertonen, wijst op het betrekkelijk primitieve stadium, waarin het maatschappelijk leven verkeert”.

En Barbara Wootton in haar magistraal boek „Plan or no plan”, dat in 1934 verscheen over de eenige plan-economie ter wereld, nl. de Russische, vermeldt dan ook eerlijkheidshalve: „the fear of foreign attack is continually present to the mind of the Soviet authorities”⁹⁾.

Wijlen Duitschland en Italië deden, naar wij ons te goed herinneren, ook overmatig aan geleide economie. Ze bestaat dus onder twee vormen: defensieve oorlogseconomie (Rusland) en agressieve oorlogseconomie (Duitschland en Italië). Verder heeft in de oorlogsperiodes 1914—1918 en 1939—1945 het gros der Staten aan geleide economie gedaan.

Gezien het bovenstaande zijn er 2 vragen:

a. Is de huidige worsteling om nog steeds niet bereikten werkelijken vrede — alle vredesconferenties ten spijt —, is de huidige algemeene wederzijdsche „fear of foreign attack”, misschien oorzaak voor de vanzelfsprekendheid

⁷⁾ „L'économie dirigée à la lumière de l'expérience américaine”, blz. 117.

⁸⁾ „Ordening als maatschappelijk verschijnsel”, blz. 274 en 275.

⁹⁾ T.a.p. blz. 349. Zie ook par. 1 op blz. 3 van de „Law on the Five Year Plan” van 18 Maart 1946.

van de aanvaarding van geleide economie met haar combinatie van militaire hypertrophie?

b. Kan geleide economie — behalve tijdelijk nog in afnemenden vorm ter liquidatie van de bestaande oorlogseconomie, gelijk dit ook in 1918 het geval was — als remplaçant van de vroegere vrede-economie een rol spelen, en zoo ja, in hoeverre? In de beide volgende punten nog het een en ander over deze beide vragen.

6. De economen, die omtrent het geheel der maatschappelijke verschijnselen van den dag trachten objectieve conclusies te trekken, kunnen bezwaarlijk een ontkenkend antwoord op de eerste der beide aan het slot van ad 5 gestelde vragen geven.

Degene, wien de figuren van Roosevelt, Henry Wallase en Sumner Welles iets zeggen, waarvan de eerste ontijdig is overleden en de beide anderen (naar een objectieve Amerikaansche correspondent ons mededeelde): „kept out of the picture, because they are dangerous internationalists”; degene, die Truman en Byrnes ziet optreden resp. in en buiten het na-Rooseveltsche Amerika, dat om leiding schreeuwt, weet, dat die duidelijke leiding, die Roosevelt had kunnen geven, er nu eenmaal niet meer is en het zeer de vraag is, wanneer zij er weer zal komen. Degene, die zoo goed als hij kan tracht te beoordeelen, wat Ruslands bedoelingen zijn, merkt eveneens, dat, gezien Amerika's weinig duidelijke handelen, Molotov, Vishinsky en Gromyko moeilijk geheel anders kunnen handelen dan ze doen. Voeg hierbij de offensieve houding van een groot deel van de Europeesche pers en bedoelde waarnemers, economen of niet-economen, moeten welhaast een bevestigend antwoord geven op de eerste der beide ad 5 gestelde vragen.

Met andere woorden: de geleide economie van vandaag is nog zeer sterk bezwangerd van een continuïteit, die de buitenlandsche politiek uit den voortdurenden gewapenden vrede-toestand meent te moeten opleggen aan het economisch leven in ondergeschiktheid vooralsnog aan oorlogseconomische doeleinden.

Bovenbedoelde economen zijn dus voorzichtig met het aanvaarden der geleide economie en wijden niet te veel aandacht aan het op ietwat verwarrende wijze uitwerken van technische en organisatorische details hiervan, zoolang de buitenlandsche politiek nog niet het sein „veilig” heeft gegeven.

Wel geven deze economen thans veel aandacht aan het uitwerken van een economie als remplaçant van de vroegere vrede-economie, die, nadat dit sein is gegeven, zal moeten worden ingevoerd, waarmede zij reeds thans blijk geven van hun oprechten vredeswil en hun geloof in een minder primitieve maatschappij dan Dr. Kuin aanneemt. Hun wetenschap is nl. wel zoover, dat zij een inderdaad dreigende hypertrophie der primitiviteit een gebiedend halt zullen weten toe te roepen.

Hiermede komen wij tot de beantwoording der tweede vraag ad 5 gesteld en daarmede tot de positieve noot van ons artikel.

7. De economie van een positief ingestelde, evenwichtige toekomst zal eveneens een geleide economie zijn, doch een geheel ander soort leiding zal hierbij van de politieke economen worden gevraagd dan waartoe vele der huidige economen blijkens hun publicaties in staat schijnen te zijn.

Deze geleide economie is niet alleen een verdere ontwikkeling der klassieke (d.i. van blijvende waarde zijnde) economie, doch is tevens een economie, die, magistraal overziende het geheel der maatschappelijke verschijnselen en den mensch kennende, zooals hij nu eenmaal geschapen is, inderdaad er toe wil bijdragen de bouwsteen te voegen van een wereld, wier stoutheid van conceptie tot nu toe slechts enkele ingenieurs en architectonisch aangelegde personen in hun technische scheppingsvisie durfden te zien.

Een voor discussie bedoeld zijnden eersten programma-tischen opzet hiervan ontwierpen wij verleden jaar, zij het onvolledig en zeer beknopt, in een artikel „*De mensch en zijn economisch bestel*”¹⁰⁾.

Beslissend voor de verwezenlijking hiervan is het internationale contact, het *planmatige* multilaterale contact. Het artikel van Drs. Speekenbrink „*De internationale aspecten van het Nationaal Welvaartsplan*” in het meergenoemde nummer van „*E.-S.B.*” rept over den *multilateralen* kant van deze aspecten echter met geen woord.

En toch zal de voortdurende gerichtheid hierop de stimulansen scheppen om zoo spoedig mogelijk te geraken tot een min of meer sluitend budget (hetwelk stabiele, op ouderwetsche wijze geldende wisselkoersen met zich zal brengen), in hoofdzaak te bereiken door afbraak der oorlogseconomie en derzelve ideologische nasleep benevens aanzienlijke beperking der militaire uitgaven. Alleen hierdoor zullen — bij groote opleving van het handelsverkeer tot ver boven vóóroorlogse niveaus — de bedragen aan rente en aflossing der binnen- en buitenlandsche (oorlogs)schulden tot relatief geringere proporties terugloopen en daardoor betaalbaar worden. Geschiedt een en ander niet, dan zal *uiteindelijk* inflatie alle plannen op losse schroeven zetten. Men werpe ons niet tegen, dat tengevolge van Ruslands houding het nastreven van dit multilaterale contact een utopie zal blijken te zijn. Wie Ruslands houding op alle internationale conferenties (Veiligheidsraad, atoomcommissie, vredesconferentie, Bretton Woods, enz.) objectief bestudeert, wie zorgvuldig verzamelt alle bezwaren, die de Russen tegen hun eigen planeconomie blijken te hebben (de Russische landbouw werkt grootendeels volgens het marktstelsel; de zgn. zwarte of vrije markt is officieel erkend; de distributies worden, waar het materiaal kan, afgeschaft; Rusland neemt voor de eerste maal in zijn geschiedenis aan handelsbesprekingen deel met vertegenwoordigers van particulieren handel en industrie, enz.), wie tenslotte de verbeteringen in het Russische binnenlandsche politieke systeem nagaat, kan ook niet zonder meer volhouden, dat Rusland niets wil doen om zich met het Westen te verstaan.

Doch het Westen zitte in dit opzicht ook niet still!

Hier ligt de taak voor Europa.

Europa bestudeere Rusland allerzorgvuldigst. Europa springe de positief internationaal gezinde krachten in Amerika (dat de democratische markthuishouding nog steeds in principe als de eenig juiste erkent) terzijde, het steune *deze* krachten op de talloze internationale conferenties, waaraan Amerika deelneemt, het bewerkte klaarheid in eigen houding en word daardoor tot de beslissende brug tusschen de „Big Two”, Amerika en Rusland. Europa stimuleere alle krachten, die zich de vraag stellen, gelijk Barbara Wootton in 1934 al deed¹¹⁾:

„Is it even possible that the future may see some sort of convergence of both capitalist and communist societies towards a new order midway between the two?”

Het antwoord op deze vraag geeft o.i. grootendeels Prof. W. Röpke in zijn beide boeken „*Der Gesellschaftskrisis der Gegenwart*” en „*Civitas Humana*” (Waar blijft, gezien het feit, dat de beperkte hoeveelheid Zwitsersche francs tot onjuist citeeren van deze boeken leidt¹²⁾, de Hollandsche vertaling hiervan?).

Belloc, Mounier, Chesterton, Prof. v. d. Brink, Hayek, von Mises, de Amerikaan Stuart Chase en vele anderen steunen hem hierbij met hun geschriften. Zwitserland en de Scandinavische landen (vooral Denemarken) en wellicht ook Tsjecho-Slowakije met hun daden. Moge Nederland zich in dit gezelschap invoegen.

Dit zal de Nederlandsche economen stellen voor het vinden van „*nieuwe combinaties*”, voor het zoo dicht

mogelijk beantwoorden aan de hooge eischen, die Prof. Waterink¹³⁾ voor deze categorie van wetenschappelijke werkers stelde en die wij zouden willen vermeerderen met de niet geringe eischen van wijsgeerig en psychologisch inzicht, kortom van *sociologisch* inzicht in de ruimste en beste beteekenis van het woord. Dit kan alleen worden verkregen door ernstige wetenschapsbeoefening, waarbij dus bevruchtend op elkaar werken: objectieve studie — verleden —, objectieve waarneming van de overstelpende feitenhoeveelheden van het maatschappelijk gebeuren van elken dag — heden — en warme belangstelling en liefde voor de hogere d.i. zedelijke bestemming der menscheid — toekomst —.

Moge dit artikel hertoe opwekken en moge dit allereerst blijken uit een geanimeerde discussie over de hierin verdedigde stellingen en gezichtspunten.

Dr. J. M. E. M. A. ZONNENBERG.

¹⁰⁾ „*Psycho-technische mogelijkheden voor de selectie van economisten*” in „*E.-S.B.*” van 31 Maart 1943, blz. 162—164.

ENKELE ASPECTEN VAN DE NEDERLANDSCHE KOLENVOORZIENING.

Het is begrijpelijk, dat de brandstoffenvoorziening van Nederland in het algemeen nog als zorgelijk wordt beoordeeld. Immers, de industriële bedrijvigheid wordt geremd door de beperkte kolentoewijzingen, terwijl de huisbrandrantsoenen, alhoewel reeds op een meer bevredigend peil gebracht, toch voor een deel van de bevolking nog onvoldoende kunnen worden genoemd.

De destijds in de dagbladen verschenen berichten, welke melding maakten van stakingen in de productiecentra, van dalende productie in het Deutsche kolengebied, van invoervermindering in verband met de uitbreiding van het aantal bij de Europeesche kolendistributie ingeschakelde landen, hebben dit gevoel van bezorgdheid nog versterkt.

Beziat men de cijfers van hetgeen er in de afgelopen maanden werd bereikt, dan is er echter naar onze meening voor pessimisme geen plaats.

Voor verbruik in Nederland beschikbaar; afkomstig van de Limburgsche mijnen (incl. Carisborg) en van invoer.

	In tonnen van 1.000 kg.			
	Maandgemiddelde			
	4e kwart. 1945	1e kwart. 1946	2e kwart. 1946	Juli ¹⁾ 1946
Limb. mijnen	475.570	510.273	525.796	625.000
Uitvoer	16.478	33.570	35.722	30.000
Voor binnenl. verbruik beschikbaar	459.092	476.703	490.074	595.000
Duitschland	146.825	133.181	128.885	165.000
Ver. Staten	87.741	134.637	51.709	239.000
Belgie	562	859	—	—
Engeland	2.203	—	2.351	8.000
Totaal invoer ²⁾	237.331	268.677	182.945	412.000
Voor binnenl. verbr. totaal beschikbaar	696.423	745.380	673.019	1.007.000

¹⁾ voorloopige cijfers.

²⁾ ontleend aan gegevens van het Rijkskolenbureau.

De productie van de Nederlandsche mijnen vertoont in de laatste maanden een verheugende geleidelijke stijging. Ze bedroeg over de maand September 1945 473.776 ton, over de maand April 1946 652.459 ton en over de maand Mei 1946 663.463 ton. In Juni lag de productie lager: 638.942 ton, wegens de verschillende feestdagen in deze maand; maar het-voorloopig cijfer over de maand Juli van 764.699 ton vertoont weer aanzienlijken vooruitgang.

De gemiddelde dagproductie, die in September 1945 nog slechts 18.951 ton bedroeg, beweegt zich op dit oogenblik rond de 29.000 ton. Deze niet onaanzienlijke stijging is in de laatste maanden van het vorige jaar en de eerste twee maanden van dit jaar voornamelijk te danken geweest aan een stijging van de prestatie per ondergrond-schen dienst. In de daarop volgende maanden is hierin

¹⁰⁾ „*Handelingen van het Academisch Genootschap te Eindhoven*” van 1 October 1945.

¹¹⁾ t.a.p. blz. 270.

¹²⁾ M. Weisglas, „*Bureaucratie*” in „*E.-S.B.*” van 6 Maart 1946, blz. 151.

echter een zekere stabilisatie gekomen en bewoog de prestatie per ondergrondschen dienst, d.i. de hoeveelheid geproduceerde steenkool, gedeeld door het aantal verichte diensten ondergronds, zich tusschen de 1.500 en 1.600 kg per dag. In de afgelopen vijf maanden werd de stijging dus vrijwel uitsluitend veroorzaakt door een toeneming van het ondergrondse personeel. Deze toeneming bedroeg over de eerste helft van het jaar ongeveer 2.000 man voor het ondergrondse werk, waarvan ongeveer 500 menschen voortkwamen uit de landelijke werving. De overige 1.500 bestaan uit gedetineerden, die zich vrijwillig voor den arbeid in de mijnen hebben gemeld, en een kleinere groep omvat ongeveer 200 Duitschers, die als „niet-bonafide” worden beschouwd.

Deze gedetineerden zijn tewerkgesteld in aparte afdelingen. Zij vertoeven in enkele groote inrichtingen of in kampen en hun aantal verwacht men zoo met eenige duizenden te kunnen aanvullen, om zoodoende de 4.000 man ondergrondschen personeel, die de beheerder der mijnen, Dr. Groothoff, in het begin van dit jaar als noodig heeft aangekondigd, te halen. Op deze wijze hoopt men tewerkstelling van buitenlandsche arbeiders te kunnen voorkomen.

Uiteraard moeten de nieuwe krachten, vooral uit het Noorden, eenigen tijd krijgen om zich in te werken, alvorens hun activiteit ten volle in de productie tot uitdrukking komt.

Speelde kort na de bevrijding het materiaalgebrek nog een rol in de mijnen, op het oogenblik is dit tekort zoo goed als bedwongen en kan men den nieuwen toevloed van arbeiders normaal verwerken.

Het is van belang, op te merken, dat ondanks een zeer intensief gevoerde wervingsactie — die overigens nog steeds doorgaat — het aantal vrijwillige meldingen voor ondergrondschen arbeid in de mijnen in het land niet bevredigend is. Uit het feit, dat men dezen zwaren arbeid weinig ambieert, blijkt wel, dat de mijnwerkers, die over het algemeen hun werk met een behoorlijken arbeidslust vervullen, zeker een klasse van arbeiders vormen, die in sommige opzichten eenige voordeelen verdienen. In dit licht moet men ook de maatregelen zien, die destijds door de Regeering in hun belang genomen zijn.

Wat betreft de verbetering van de pensioenen en de versterking van goederen, die op dit oogenblik in het land nog niet algemeen te krijgen zijn, dringt langzamerhand door, dat het heele economische herstel afhangt van de kolenproductie en het dus redelijk mag worden geacht, dat aan de menschen, die dit weinig aantrekkelijke werk doen, eenige faciliteiten worden verleend.

Al stemt de toeneming van de Limburgsche productie hoopvol, toch is ons land, zooals uit bovenstaande cijfers blijkt, thans nog voor ca. $\frac{1}{3}$ van zijn huidige brandstoffenbehoefte op het buitenland aangewezen, zoodat het invoeraspect eveneens nadere belichting vraagt.

In de maanden April, Mei en Juni liep de invoer van Amerikaansche kolen terug, tengevolge van de in de Vereenigde Staten onder de mijnwerkers uitgebroken staking. Stillegging van bedrijven zou in ons land zeker zijn gevolgd, wanneer niet geteerd was op een betrekkelijk kleinen voorraad industriekolen bij de gasfabrieken, groot-industriebedrijven en den handel. Nadat eind Juni weer de eerste boot met Amerikaansche kolen in de Rotterdamse haven arriveerde op het meest toezigt, dat de reserves vrijwel uitgeput waren, en tevens toezeggingen waren verkregen omtrent groote aanvoeren in de maanden Juli en Augustus, geraakte men snel uit deze impasse.

Helaas is de invoer uit de Vereenigde Staten kwalitatief nog slecht, met het gevolg, dat het Rijkskolenbureau bij de verdeling van de beschikbaar komende hoeveelheden voor groote moeilijkheden wordt geplaatst. Voornamelijk doet zich een gebrek aan goede gas- en vetkolen gelden.

De oplossing van dit soortenprobleem ligt eensdeels in

Nederland zelve bij de stijgende binnenlandsche productie en anderdeels in de Vereenigde Staten, waar intusschen een zekere mate van vrijen inkoop is toegelaten. Enkele Nederlandsche importeurs hebben op grond daarvan reeds goede kwaliteiten brandstoffen aangekocht; een deel hiervan is inmiddels ter verscheping gekomen.

Wat Duitschland betreft dient voorloopig met een vermindering van den invoer te worden gerekend, zoolang de West-Duitsche productie zich op het huidige laag peil blijft bewegen. De Engelsche bezettingsautoriteiten, die deze lage productie aan de slechte woningtoestanden in het mijngebied, alsmede aan materiaalgebrek wijten, wenschen hierin verbetering te brengen door de West-Duitsche industrie meer brandstoffen ter beschikking te stellen.

Steenkolenproductie in West-Duitschland.

	aantal	productie in ton-	gem. weekproductie
	weken	nen van 1.000 kg ¹⁾	ten opzichte v. 1938
Januari 1946	5	5.655.000	38 %
Februari 1946	4	4.907.000	42 %
Maart 1946	4	4.386.000	37 %
April 1946	4	4.043.000	34 %
Mei 1946	4	4.453.000	39 %
Juni 1946	5	5.407.000	37 %

¹⁾ De productie betreft niet de kalendermaand, doch een tijdvak van 4 of 5 weken, voornamelijk vallende in de betreffende kalendermaand.

Als derde buitenlandsche leverancier heeft na de bevrijding Engeland ons land soms van brandstoffen voorzien. Het is algemeen bekend, dat tengevolge van de productiedaling van de Engelsche steenkoolindustrie dit land als grootleverancier, wat het voor den oorlog was, is uitgeschakeld.

Rest slotte nog Polen, dat thans over het vroegere Duitsch-Silezische kolenbekken de beschikking heeft en gaarne bereid is te exporteeren, doch met groote transportmoeilijkheden (van Silezië naar de Oostzee) heeft te kampen. Kort geleden heeft een Nederlandsche technische commissie te Warschau en Katowice besprekingen met Poolsche autoriteiten en bestudeerde o.a. ook de afvoermogelijkheden. Alhoewel deze besprekingen een gunstig verloop hadden, zijn er nog vele moeilijkheden te overwinnen en kan dit jaar niet worden gerekend op invoer van belangrijke hoeveelheden Poolsche kolen.

Wat de invoerzijde betreft, is nog van belang te vermelden, dat de E.C.O. ¹⁾ overweegt, bij de vaststelling van de brandstoffentoewijzingen voor de verschillende landen rekening te houden met de eigen productie van zgn. witte steenkool (waterkrachtenergie), alsmede de mate, waarin deze landen door vernietiging van gebouwen of afvoer van fabrieksinstallaties kapitaalverlies hebben geleden, teneinde in het daaruit voortvloeiende meerdere brandstoffenverbruik tegemoet te komen. Het valt aan te nemen, dat Nederland bij een dergelijke verdeelingsmethode baat zal vinden.

Het is interessant thans de verdeling van de beschikbare hoeveelheden over de verschillende verbruikersgroepen nader te bezien (zie tabel op blz. 553 bovenaan).

Is het programma in overleg met het Ministerie van Economische Zaken opgemaakt, dan volgt de vaststelling van de toewijzingen voor de individueele verbruikers, c.q. groothandelaren, waarbij het Rijkskolenbureau, voorzover het bepaalde grootindustriebedrijven ²⁾ betreft, deze taak overdraagt aan de Rijksbureaux, die als contingenthouders optreden.

Het nevenstaande overzicht, waarbij de cijfers, vermeld bij a t/m f, de eerder genoemde grootindustriebedrijven betreffen, geeft van de verdeling in het laatste kwartaal van het vorige jaar tot en met Mei 1946 een globaal inzicht. Ter vergelijking is het gemiddeld maande-

¹⁾ „European Coal Organisation”, met zetel te Londen, welke organisatie de verdeling van brandstoffenexportoverschotten over de deelnemende landen regelt.

²⁾ D.z. grootbedrijven met een normaal brandstoffenjaarverbruik van 240 ton of meer en als zoodanig bij het R.K.B. ingeschreven.

Geleverde hoeveelheid brandstoffen, afkomstig van de Limburgsche mijnen (incl. Carisborg) en uit invoer.
in tonnen van 1.000 kg

	Maandgemiddelde 1939	Maandgemiddelde		April 1946	Mei 1946	% 1e kw. '46 t.o. 1939
		4e kwart. 1945	1e kwart. 1946			
a. Energiebedrijven	230.000	170.462	185.801	175.620	157.077	81
b. Hoogovens IJmuiden	35.000	12.639	13.361	18.446	22.556	64
c. Voedselindustrieën	77.000 ¹⁾	43.102	39.639	38.512	53.608	51
d. Onder Rijksbureaux res. verbruikers	170.000	73.596	80.929	82.324	76.152	48
e. Diverse verbruikers	60.000	13.246	13.910	12.151	14.734	23
f. Vervoer incl. zeevisscherij	82.000	76.284	100.686	64.153	56.328	123
g. Huisbrand en kleinindustrie	395.000	273.383	299.075	312.162	264.897	76
h. Leger en Marine incl. geall. onderd.....	—	20.096	8.347	2.490	655	—
	1.049.000	682.808	741.748	705.853	646.007	

¹⁾ excl. aan kweekers geleverde hoeveelheden van 8.500 ton.

lijksche verbruik in het kalenderjaar 1939 vermeld, hetwelk is ontleend aan gegevens van het Rijkskolenbureau, aangevuld met enkele schattingen.

Aan de in de laatste kolom vermelde percentages ware commentaar te verbinden, doch aangezien van maand tot maand door bepaalde omstandigheden min of meer toevallige verschuivingen optreden en bovendien gedetailleerde gegevens per bedrijfstak voorloepig ontbreken, hebben wij hiervan afgezien, temeer, waar door de reeds eerder genoemde groote aanvoeren van Amerikaansche kolen in Juli en Augustus het beeld inmiddels aanzienlijk is gewijzigd.

Wat betreft post g, de levering voor huisbrand en kleinindustriedoeleinden, kan worden opgemerkt, dat, aangezien het grootste gedeelte van deze leveringen via den brandstoffenhandel loopt, het percentage van 76 de bedrijvigheid van het 1e kwartaal 1946 in dezen tak van handel weergeeft.

Ter completeering volgt hieronder nog een overzicht van de verzending der Limburgsche mijnen (in tonnen van 1.000 kg) voor binnenlandsch verbruik:

	spoor	schip
4e kwartaal 1945, gem. per maand	173.700	266.600
1e kwartaal 1946, gem. per maand	290.500	175.800
April 1946	280.900	203.700
Mei 1946	259.000	224.300
Juni 1946	251.000	209.300
Juli 1946	288.000	301.800

Er blijkt uit, dat de verhouding van wagon tot scheepsvervoer zich sedert begin 1946 in voor de wagonafnemers ongunstigen zin ontwikkelt.

Voor de ontvangers van huisbrandkolen, die kleine hoeveelheden afroepen, geraken daarmee in een naadeelige positie. Het Rijkskolenbureau is met het oog daarop er kort geleden toe overgegaan, de maandelijksche toewijzingen door een tweemaandelijksche of zoo mogelijk driemaandelijksche toewijzing te vervangen om daarmee scheepsverzending te vergemakkelijken.

Drs. C. D. ZELDERS.

NATIONALE STEENKOLENRAAD IN ENGELAND.

Zooals bekend, heeft het Engelsche parlement kort geleden de behandeling van het wetsontwerp op de nationalisatie der steenkolenmijnen beëindigd. Met groote meerderheid — zooals te verwachten was — is het ontwerp aangenomen, zij het met enkele amendementen. Het ligt niet in de bedoeling, hier het geheele wetsontwerp te behandelen, waarvan de strekking trouwens voor zichzelf spreekt, doch wel om op een speciaal onderdeel, de „National Coal Board”, het volle licht te laten vallen.

Men kan zich bij het nationaliseren van een bedrijfstak verschillende vormen voorstellen. Mogelijk is, dat men zich ofwel beperkt tot het handhaven van den venootschapsvorm, evenwel met het brengen van de aandeelen in handen van de Overheid (voorbeelden van overheids-N.V.'s: verschillende electriciteitsbedrijven, de N.V. Artillerie Inrichtingen, enz.), of wel er een zuiver overheidsbedrijf van maakt (voorbeelden: Staatsmijnen,

P.T.T., Rijksmunt, talrijke provinciale en gemeentelijke „public utility” bedrijven). In het laatste geval zijn dan nog allerlei gradaties mogelijk in de mate, waarin aan de bedrijfsleiding feitelijke zelfstandigheid wordt gelaten. Dit is bijv. in sterke mate het geval bij de Staatsmijnen, waar de directie ruimschoots de vrije hand heeft om het bedrijf commercieel te leiden, waarbij de Mijnraad de rol van „raad van commissarissen” vervult. Een typisch voorbeeld hiervan vormde bijv. het sociale overleg in de contactcommissie, waarin Staats- en particuliere mijnen op gelijke basis zitting hadden. Ook in de C.A.O. voor het mijnbedrijf waren de Staatsmijnen contractant.

Het andere uiterste vormt bijv. een gemeentelijk electriciteitsbedrijf, waarvan de directeur steeds ten nauwste contact moet houden met den wethouder, waar voor iedere uitbreiding de gemeenteraad credieten moet voeteeren, waar de personeelsquesties, vooral vóór 1940, meestal breedvoerig in den gemeenteraad behandeld werden, enz.

Een derde rechtsvorm voor gesocialiseerde bedrijven, resp. bedrijfstakken, vinden wij uiteengezet in het socialisatierapport van S.D.A.P. en N.V.V. Daarin toch wordt gepleit voor het brengen dezer bedrijfstakken in een „schap”; deze gedachte wordt in het rapport „nieuwe organen” nader uitgewerkt. Volgens deze opvatting zouden autonome publiekrechtelijke organen worden gevormd: „kolenschap”, „electriciteitsschap”, „haven-schap”, enz., die aan het hoofd van een gesocialiseerden bedrijfstak zouden komen te staan. In deze „schappen” zouden Overheid, werknemers en verbruikers vertegenwoordigd zijn. De vertegenwoordigers der beide laatste groepen zouden als regel functioneel worden aangewezen, d.w.z. via de betreffende organisaties.

Het is in de lijn van laatstgenoemde mogelijkheid, dat de nationalisatie der Engelsche steenkoolindustrie haar beslag heeft gekregen. De geheele bedrijfstak wordt overgedragen aan den „Coal Board”. Deze krijgt een 3-ledige functie:

- „working and getting the coal” met uitsluiting van ieder ander;
 - verzekering van een efficiënte ontwikkeling der kolenmijnen;
 - het beschikbaar stellen van steenkool in zoodanige hoeveelheden en tegen zoodanige prijzen als het best overeenkomen met het algemeen belang.
- Uit een nadere uitwerking van deze functies blijkt, dat de geheele gang van kolenwinning tot verkoop tot de werkingsfeer van den „Coal Board” behoort en dat deze zich verder nog uitstrekt tot de fabricage en verkoop van steenkool- en aanverwante producten, alsmede van gas- en electriciteit. Uitdrukkelijk wordt aan den „Board” bevordering van veiligheid en gezondheid der werknemers opgedragen.

De „Board” bestaat uit 9 leden, alle benoemd door den Minister. In zijn huidige samenstelling bevat hij enkele hoogste ambtenaren, figuren uit het zakenleven, 2 mijnningenieurs, 2 vakverenigingsleiders (resp. Sir Walter Citrine, voorzitter van het T.U.C., en Edwards, voorzitter van den Mijnwerkersbond) en een wetenschappelijk lid.

Er is hier dus geen functioneel verband gelegd; de leden van den „Board” worden individueel benoemd en hebben geen zitting als vertegenwoordigers van bepaalde organisaties. Een dergelijke figuur was aanvankelijk ook beoogd bij den „London Passenger Transport Board”. Ook daar zouden de leden van den „Board” door den Minister van Transport worden aangewezen! De vervanging van de toenmalige Labourregeering (MacDonald) door een conservatief kabinet bracht mede, dat in plaats van den Minister andere autoriteiten met de aanwijzing van leden belast werden, o.a. de president van de „Law Society” en de Aartsbisschop van Canterbury!

De „Coal Board” heeft feitelijk de leiding van den geheelen bedrijfstak. Intusschen is hij daarin niet geheel vrij. De Minister kan, aanwijzingen geven van algemeen karakter, inzake punten, die het algemeen belang raken. Ook bij de uitbreidingen en reorganisaties, die een belangrijke investeeering meebrengen, zal de „Board” moeten handelen volgens door den Minister goedgekeurde richtlijnen. Doch overigens is hij autonoom. Het is inderdaad de bedoeling van den Minister, den Kolenraad zooveel mogelijk vrij te laten. In dit verband is van belang hetgeen „The Times” dezer dagen betreffende de taakverdeling tusschen Minister en Kolenraad opmerkte. Volgens dit gezaghebbend orgaan zal de algemeene prijs-politiek tot de bemoeienis van een minister moeten blijven behooren, aangezien de belangen van het nationale bedrijfsleven door een monopolistische prijspolitiek ten zeerste zouden kunnen worden geschaad. Anderzijds zou de sociale politiek voor het mijnbedrijf geheel door den Kolenraad gevoerd dienen te worden, o.a. vanwege het gevaar van politieke beïnvloeding van den Minister. Hier zou een uitgebreide taak liggen van den Kolenraad, om de bestaande verzoeningsorganen meer doelmatig te doen werken, om de vakopleiding te ontwikkelen en om de mogelijkheid te vergrooten, dat mijnwerkers zich tot in de bedrijfsleiding kunnen opwerken.

Ten aanzien van de verzoeningsprocedure schrijft een bij amendement in de wet gekomen bepaling uitdrukkelijk voor, dat de Kolenraad zich met de vakorganisatie zal dienen te verstaan over de afsluiting van „agreements” betreffende het overleg over de arbeidsvoorwaarden en het eventueel onderwerpen van geschillen aan arbitrage. Verder zal hierbij het raadplegen der vakbonden geregeld worden betreffende veiligheids- en hygiënische maatregelen en de organisatie der werkzaamheden. Deze „agreements” zullen worden overgelegd aan de Ministers voor de Brandstoffenvoorziening en van Arbeid.

De belangen der consumenten worden behartigd door een 2-tal *Consumentenraden*, respectievelijk voor industriële verbruikers en voor verbruik voor huiselijke doeleinden. In beide gevallen zullen naast consumenten ook handelaren voor de betreffende kolensoorten in den Consumentenraad zitting nemen. Bij de samenstelling dezer raden worden de betreffende organisaties geraadpleegd ¹⁾.

Deze Consumentenraden kunnen zich tot den Minister wenden, indien zij op verzoek van belanghebbenden of uit eigen beweging tot de conclusie zijn gekomen, dat ingrijpen gewenscht is. Er is zelfs nog bij amendement een voorschrift in de wet gebracht, volgens welk de Minister aanwijzingen aan den Kolenraad kan geven, indien de Consumentenraad hem rapporteert, dat bepaalde regelingen van den Kolenraad tot onbillijkheden aanleiding geven. Dit gaat dus verder dan de bovengenoemde aanwijzingen van algemeen karakter.

Bezien wij thans, in hoeverre het parlement in de aangelegenheden van het mijnbedrijf wordt betrokken, dan blijkt, dat jaarlijks door den „Board” een verslag wordt

¹⁾ Er kunnen ook regionale Consumentenraden worden ingesteld in districten, waar de Minister dat wenschelijk acht.

uitgebracht aan den Minister, hetwelk deze laatste aan beide Huizen zal overleggen. Naar aanleiding hiervan kan een debat worden gehouden.

Een dergelijk rapport wordt jaarlijks overgelegd betreffende den financieelen toestand, terwijl ook het jaarlijksch verslag der Consumentenraden aan het parlement wordt overgelegd.

Van een begrooting, zooals bij ons voor het Staatsmijnbedrijf, is geen sprake. Volgens de wet mag de Minister aan den Kolenhandel voorschotten geven tot een bedrag van 150 miljoen pond. Verder mag de „Board” met toestemming van den Minister leeningen sluiten. Ingeval een jaar een financieel overschot oplevert, kan de Minister bepalen, in overleg met de Schatkist, hoe dit bedrag zal worden gebruikt. Hierin ligt dus een zekere bemoeing van de Overheid met de investeeringspolitiek opgesloten. Doch overigens blijkt wel, dat men in het algemeen den directen overheidsinvloed zooveel mogelijk wil beperken. De Kolenraad verkrijgt als het ware „plein pouvoir” om het sterk verouderde Engelsche mijnbedrijf te reorganiseeren en te rationaliseeren, opdat het op de wereldmarkt niet zal behoeven achter te staan bij andere Staten. Uit het verleden jaar verschenen zgn. „Reid report” ²⁾ bleek wel, dat de technische achterstand in menig opzicht ontstellend is. Vooral een vergelijking met de Nederlandsche mijnen, met name de Staatsmijnen, valt voor ons zeer gunstig uit. Een der hoofdingenieurs van laatstgenoemd bedrijf is intusschen bij den „Coal Board” in functie getreden. Een der belangrijkste taken, die de Kolenraad te vervullen krijgt, zal naast en gecombineerd met de technische verbetering te zoeken zijn in het aantrekkelijker maken van het mijnwerkersberoep door het gunstiger maken van de arbeidsvoorwaarden. Terwijl de lonen reeds belangrijk verbeterd zijn, wordt thans gestreefd naar een werkweek van 5 dagen ³⁾. De arbeidsbezetting van den bedrijfstak is nog steeds onvoldoende. Vooral de jongere arbeiders kiezen een ander beroep; het absentisme is een voortdurende zorg. Toch moet hierin verbetering komen, wil de sterk gedaalde Engelsche kolenproductie weder op peil komen en daarmee de exportpositie worden verbeterd. De taken, die den Kolenraad wachten, zijn dus niet van geringen aard. Het zal belangwekkend zijn, om de verdere ontwikkeling nauwkeurig te volgen, omdat zij een antwoord zal kunnen geven op de vraag, in hoeverre aan een gespecialiseerd bedrijf voldoende armslag kan worden gegeven, om eenzijdig het gevaar van bureaucratie te vermijden en anderzijds toch een bedrijfsvoering in het algemeen belang te waarborgen. Ik hoorde op het „Ministry of Fuel and Power” de situatie aldus teekenen, dat de mijnindustrie wel „state-owned”, maar niet „state-controlled” zou zijn. Ik laat in het midden, in hoeverre deze stelling houdbaar is, doch ben wel van oordeel, dat de ervaring met den „Coal Board” zal kunnen bewijzen, dat socialisatie niet steeds staatsocialisme behoeft te beteekenen.

Mr. Mr. A. W. QUINT.

²⁾ „Coal Mining, Report of the technical advisory committee”, 1945.

³⁾ Blijkens een verklaring van Minister Shinwell op 24 Juli jl. in het Lagerhuis heeft de Regeering zich in beginsel hiermee verenigd, mits de productie er niet door wordt geschaad. De Kolenraad zal dit netelige punt nader moeten uitwerken in overleg met de vakbonden.

BOEKBESPREKING.

Mr. Dr. D. H. Peerenboom-Voller: Distributiewetgeving in Nederland.

Het zal voor velen een welkome lectuur zijn de ingewikkelde en heterogene materie van de Nederlandsche Distributiewetgeving door een deskundige hand in een kloek boekwerk besproken te vinden. Slechts insiders kunnen in zekere mate wijs uit het stelsel van bepalingen, dat eenigszins euphemistisch de Distributiewetgeving in

Nederland wordt genoemd, en de deskundigheid en de ervaring van den heer Peerenboom-Voller blijkt ook voor degenen, die hem niet in zijn werk hebben medegemaakt, uit iedere bladzijde van dit boek.

Dat het geen gaaf geheel is geworden, ligt dan ook niet aan den schrijver, maar aan het onderwerp, dat in werkelijkheid nog heel wat onsystematischer is dan uit het boek blijkt.

Wijselfijk stopt de heer Peerenboom-Voller zijn uiteenzettingen met het einde van den oorlog. In werkelijkheid is eerst op dat oogenblik aan den dag getreden, dat men met opportunistische maatregelen geen sluitend geheel heeft kunnen krijgen.

Speciaal op het gebied van de industriele distributiegoederen heeft de gevolgde procedure geleid tot het ontstaan van een weinig overzichtelijk complex.

De zgn. circulairewetgeving, die meer of minder de pretentie heeft te berusten op de Distributiewet en waarvan ruimschoots gebruik is gemaakt, vertoont vooral sinds het beëindigen van den oorlog zooveel leemten en juridische schoonheidsfouten, dat de systematische juridische en economische behandeling daarvan welhaast tot de onmogelijkheden behoort.

Ik stip hier enkele problemen aan, waartoe de tegenwoordige situatie aanleiding geeft en die wellicht den wetgever tot de conclusie zullen brengen, dat een reparatie van het wettelijke apparaat zeer moeilijk zal vallen en dat een geheel nieuwe opzet onder nieuwe omstandigheden de werkkraft van de juristen van de Departementen van Algemeen Bestuur binnenkort in beslag zal moeten nemen.

Tijdens den oorlog bleek de Distributiewet al spoedig veel te eng voor de groote hoeveelheden distributieproblemen, die dringend om een oplossing riepen. Daar vele uitvoeringsbeschikkingen noodig waren, waarvan het niet vast stond, of zij niet geheel of gedeeltelijk buiten het kader van de Distributiewet vielen, plecht men bij de wettelijke bepalingen, waarop de beschikkingen werden gebaseerd, de verordening 23/40, waarbij den Secretarissen-Generaal welhaast discretionaire bevoegdheden op wetgevend gebied werden toegekend, steeds naast de Distributiewet aan te halen.

Deze beschikkingen vonden in het algemeen hun sanctie in het toen geldende Economisch Sanctiebesluit. Na de restauratie van het Nederlandsch Gezag werden gemakshalve al deze verordeningen bekrachtigd, het Economisch Sanctiebesluit evenwel werd vervangen door het Besluit Berechting Economische Delicten.

Echter in het Besluit Berechting Economische Delicten zijn slechts die bepalingen van een sanctie voorzien, die gebaseerd zijn op de Distributiewet. Voorzover in deze beschikkingen dus bepalingen voorkomen, die door hun aard niet gebaseerd kunnen zijn op de Distributiewet, maar slechts op de verordening 23/40, is de bestraffing welhaast onmogelijk.

Een tweede belangrijk punt is de in sommige deelen van de administratie ingeslopen gewoonte om de groote macht, die in handen van de uitvoerende instanties is gelegd, te gebruiken als een stok achter de deur voor het doorzetten van maatregelen, in 's lands belang genomen, waarvoor een duidelijke, wettelijke bepaling ontbreekt. Dit heeft tengevolge, dat zeer belangrijke beperkingen voorkwamen en voorkomen in voorwaarden, verbonden aan vergunningen, inschrijvingen, dispensaties, tijdens de bezetting op de meest onderscheiden wijze gesanctioneerd.

Men had civiel-rechtelijke sancties in den vorm van boeteverklaringen, administratieve heffingen onder het motto, dat overtredingen van bepalingen voor de administratie onkosten medebrachten, het vervallen van vergunningen, die dikwijls niet het minste verband hadden met de overtreding. In de meeste gevallen trad een ambtelijke administratie in de practijk op als tuchtrechtelijke

instantie, die ex bono et aequo de dikwijls verrassende gevolgen van de overtredingen regelden of de onwilligen met een zoet lijntje of het opleggen van boete, enz., tot hun plicht trachtten te brengen.

Deze „tuchtrechtspraak” met haar boeteverklaringen is althans voor den industrieelen sector buiten werking getreden. Bij de vermindering van de schaarschte hebben ettelijke vroeger dwingende bepalingen hun „sting” verloren. Men is in sommige gevallen minder afhankelijk geworden van vergunningen dan voorheen. De gewone rechterlijke macht is niet geneigd de traditie van rechtspraak van de Directeuren van de Rijksbureaux voort te zetten en het patriarchaal huiselijke karakter van deze berechting brengt dan ook mede, dat hiervoor een beroepsrechter totaal ongeschikt is. De rechter pleegt te vragen, waarop eigenlijk bepaalde bevelen van distributie-autoriteiten zijn gebaseerd en moet dan dikwijls schouderophalend constateeren, dat hierop niemand eigenlijk een duidelijk antwoord kan geven.

Honderden bepalingen bestaan nog, maar worden niet meer gehandhaafd, vele andere zijn oncontroleerbaar en nog andere worden anders gehandhaafd dan zij luiden. Sinds den oorlog zijn verschillende bepalingen op het gebied van strafrecht en strafvordering, die afweken van de bepalingen van het Wetboek van Strafrecht en Strafvordering, buiten werking getreden. Zoo bereikt men thans bijv. bij inbeslagnemingen bijna steeds het tegenovergestelde, van wat men hiermede bij distributie-overtredingen gaarne zou bereiken. Een vlotte herdistributie van de in beslag genomen goederen is nl. bij de bestaande regeling van de inbeslagneming meestal niet mogelijk. In de practijk zijn er dus de meest ingenieuze systemen noodig geweest om noodzakelijke goederen, die in handen van overtreeders waren, opnieuw te distribueeren. Een instituut als blokkeering, dat men nergens in de wet geregeld zal vinden, baseert zich in ieder concreet geval op een ander ingenieus systeem van bepalingen, voorwaarden, onderstellingen, enz., in uitzonderingsgevallen op geen enkele bepaling. Onnoodig te zeggen, dat juist de onoverzichtelijkheid van de stof misbruik en corruptie in de hand werkt, dat het bestaan van allerlei maatregelen, waarvan niet de bedoeling is, dat zij worden nageleefd, den eerbied voor de wet ondermijnt en het aanzien van het Gezag vermindert.

Dat de heer Peerenboom-Voller zich beperkt tot het kader van de distributiewetgeving en niet afdaalt tot de eigenlijke practijk, is hem niet euvel te duiden. Een systematische behandeling van de uitvoeringsbepalingen is reeds daarom onmogelijk, omdat zij nauwelijks zijn te vinden. Zelfs voor degenen, die in de practijk gebruik daarvan maken, zijn zij meestal niet toegankelijk en ook verschil van meening is mogelijk, of zij nog gelden of niet. De grondige behandeling van de basis, waarop dit wankelijke geval rust, is op zichzelf een zeer belangrijke verdienste, terwijl de wordingsgeschiedenis, waaraan de schrijver een zoo groote plaats inruimt, voor iedereen, die zich voor dit gedeelte van de Nederlandsche wetgeving interesseert, en voor degenen, die zich eventueel met een vernieuwing of afschaffing hiervan zullen moeten bezig houden, behartigingswaardige wenken en beschouwingen, zoowel op juridisch als economisch politiek gebied, bevat.

Mr. A. W. HAMMING.

AANTEEKENING.

ENIGE KWANTITATIEVE ONDERZOEKINGEN OVER DE BETREKKINGEN TUSSEN OVERHEIDSFINANCIËN EN VOLKSHUISHOUDING.

In de reeks publicaties van het Nederlandsch Economisch Instituut is als no. 38 onder bovenstaanden titel een studie van Ir. H. Vos verschenen¹⁾.

¹⁾ Zie aankondiging in „E.-S.B.” van 21 Augustus 1946, blz. 542.

Deze studie beoogt een onderzoek naar de relaties tusschen de Overheid en de volkshuishouding, zoals deze vóór den oorlog bestonden en voor financieel-kwantitatieve uitdrukking vatbaar zijn. Waar zulks mogelijk is, strekken de berekeningen zich uit over de periode van het begin der twintiger jaren tot en met het jaar 1938 en zij omvatten dus meer dan een geheel conjunctuurcyclus. Zij leggen daardoor de basis voor een beschouwing over het onderlinge verband tusschen de overheidsfinanciën en de conjunctuurbeweging. Voorwerp van analyse zijn: het aandeel van de Overheid in het nationale inkomen, in het nationale vermogen, in de nationale productie en in de investeringen; de verdeling van het nationale inkomen over de — naar welstand in groepen verdeelde — gezinnen en de invloed van de overheidswerkzaamheid op deze indeeling; het economische en sociale effect van de geheven belastingen en van de belastingbesteding; het effect van het fiscale beleid voor de conjunctuurbeweging; tenslotte de betekenis van de overheidsactiviteit voor de verhoudingen op de kapitaalmarkt en voor het evenwicht tusschen besparingen en investeringen in den loop van een conjunctuurcyclus.

Deze analyse vormt de basis voor verschillende kritische beschouwingen, welke leiden tot conclusies, aangaande de sociale en economische wenschelijkheid van bepaalde wijzen van belastingheffing en van de wijzigingen in het fiscale systeem en in de tarieven, welke gedurende de periode 1924—1936 zijn ingevoerd. Ook het voor de toenmalige rijksbegroting gebezigde rekeningstelsel wordt aan een critiek onderworpen, waarbij het vraagstuk van de verhouding tusschen den gewonen en den kapitaaldienst en dat, betreffende de mate, waarin, en de voorwaarden, waarop door de Overheid mag worden geleend, ter sprake komt.

Het blijkt, dat het aandeel van de Overheid in het nationale inkomen van 1921 tot 1928 is gedaald van 17,8 pCt. tot 14,0 pCt.; daarna is het gestegen tot 18,8 pCt. in 1938. Het overheidsaandeel in het nationale vermogen, de productie en de investeringen beliep in 1935 resp. 25 pCt., 18 pCt. en 37 pCt.

Berekeningen van den *totalen* belastingdruk en berekeningen van de bijdrage hierin van de verschillende — naar welstand verdeelde — groepen van gezinnen, alsmede van de mate, waarin die groepen van de overheidsuitgaven hebben geprofiteerd, leeren, dat in de jaren 1935—1936 de twee laagste welstandsgroepen (jaarincome tot f 800 en van f 800 tot f 1.400) per saldo van de overheidsactiviteit voordeel hebben getrokken, terwijl de twee hoogste groepen (jaarincome f 5.000 tot f 10.000 en boven f 10.000) per saldo de lasten hebben gedragen. Voor de middengroepen bestond er vrijwel evenwicht. Bij de laagste welstandsgroepen bedroeg het aandeel der overheidsprestaties in het totale reële inkomen resp. 45,5 pCt. en 31 pCt. van het basis geldinkomen. Ongeveer de helft van de overheidsprestaties voor deze groepen was het gevolg van de werkloosheid. Voor de hoogste welstandsgroepen bedroeg het nadeelig saldo der overheidsactiviteit resp. 10 pCt. en 20 pCt. van hun geldinkomen. Dit percentage zou hooger zijn geweest, indien niet in de beschouwde periode 120 miljoen gulden met behulp van leeningen was gefinancierd.

Bij een vergelijking tusschen progressieve heffingen op het inkomen en vaak degressief werkende verteringsbelastingen blijkt, dat in 1935—1936 een vervanging van de degressief werkende indirecte heffingen door progressief werkende directe belastingen zou hebben geleid tot een inkomensoverdracht van 40 miljoen gulden van de inkomensgroep boven f 6.000 naar die beneden f 1.400 per jaar. Dit zou op de besteding van het inkomen een aanmerkelijken invloed hebben gehad.

De berekeningen toonen aan, dat de belastingwijzigingen gedurende de periode 1924—1936 tezamen per saldo geen invloed hebben gehad op de totale belastingopbreng-

sten gedurende deze periode. De wijzigingen hebben hoofdzakelijk bestaan in het verlagen van een aantal progressief drukkende belastingen in de hausse en het verhoogen van bestaande of invoeren van nieuwe degressief of evenredig drukkende verbruiksbelastingen in de depressie. Waren geen wijzigingen ingevoerd, dan had de Overheid dezelfde prestaties kunnen leveren en de verzwarende van den belastingdruk tijdens de depressie zou achterwege zijn gebleven. Hier komt bij, dat veranderingen van belastingen voor het bedrijfsleven altijd storend werken, wegens de noodzakelijke aanpassing. Over de jaren 1924—1936 blijken de som van de overschotten in de hausse en de som van de tekorten in de depressie beide ruim 300 miljoen gulden te hebben bedragen. Waren geen belastingwijzigingen ingevoerd, dan zouden beide ruim 500 miljoen gulden groot zijn geweest. Was daarenboven in 1924 een winstbelasting ingevoerd, met het oorspronkelijke tarief van 1940, alsmede een algemeene rentebelasting en een superdividendbelasting, dan had men gedurende de zes depressiejaren schadelijke bezuinigingen ten bedrage van 60 miljoen gulden per jaar achterwege kunnen laten. Het conjunctuurpolitieke effect van een dergelijk fiscaal beleid zou veel gunstiger zijn geweest. De slotsom is, dat, hoewel de maatschappelijke ontwikkeling steeds wijzigingen in het belastingstelsel noodzakelijk zal maken, de omvang der wijzigingen aanmerkelijk kan worden beperkt door de instelling van een conjunctuurfonds, door middel waarvan de tekorten in de depressie kunnen worden gefinancierd uit de in de hausse gekweekte overschotten.

De totale omvang van de besparingen kan voor 1935 worden gesteld op 450 miljoen gulden. Hiervan is de helft bespaard in de collectieve sfeer (waaronder 100 miljoen gulden in den vorm van gereserveerde winsten), de helft in de individuele. Tegenover dit aanbod van 450 miljoen gulden bestond op de kapitaalmarkt per saldo geen vraag van het bedrijfsleven. De Overheid deed in deze jaren echter een beroep op de kapitaalmarkt van gemiddeld 200 miljoen gulden per jaar.

In de hausse (1926—1930) heeft het bedrijfsleven jaarlijks een beroep gedaan op de kapitaalmarkt van gemiddeld 300 à 400 miljoen gulden. De besparingen waren hiervoor zeker aanwezig. Per saldo bestond in die jaren geen kapitaalvraag van de Overheid.

Tot slot zij vermeld, dat de belastingen naar nieuwe gezichtspunten werden ingedeeld en dat ten behoeve van het onderzoek nieuwe berekeningen werden gemaakt betreffende het nationale inkomen, het nationale vermogen, de productie, de investeringen en de besparingen, de gezinsuitgaven en de verdeling van de Nederlandsche gezinnen in welstandsgroepen en aangaande den wederkeeringen invloed tusschen belastingen en conjunctuurbeweging.

GELD- EN KAPITAALMARKT.

Blijkens den jongsten weekstaat van De Nederlandsche Bank verminderde het tegoed van het Rijk met f 20 miljoen, hetgeen werd veroorzaakt door de betaling van f 50 miljoen lossingen der 4 pCt. leeningen 1941, welke uitgave echter ten deele werd gecompenseerd door belastingontvangsten en wellicht ook inkomsten uit anderen hoofde. Hiermede ging gepaard een toenemen van de saldo der banken bij de centrale bank ten bedrage van f 11 miljoen, terwijl de post Beleeningen op den weekstaat van De Nederlandsche Bank nog met f 5 miljoen verminderde.

Ondanks deze — overigens geringe — verruiming op de geldmarkt kwam in de discontokoersen van schatkistpapier zeer weinig verandering. November- en Decemberpapier werd gevraagd tegen $1\frac{3}{8}$ pCt., zevenmaandspromessen werden tegen $1\frac{7}{16}$ pCt. verhandeld, terwijl Juli-papier $1\frac{5}{8}$ pCt. noteerde.

Belangrijk is voorts, dat de publiekrechtelijke lichamen thans de te hunnen laste uitstaande geldleeningen met een rente van $3\frac{1}{2}$ pCt. of minder mogen converteeren in schulden met een lagere rente. Vermoedelijk zal dit op het gebied der onderhandsche geldleeningen vrij veel conversies veroorzaken. Dit zal voor de institutioneele beleggers, aangesloten bij het „Overleg in Beleggingszaken” nieuwe moeilijkheden veroorzaken, daar zij zijn overeengekomen slechts onderhandsche geldleeningen met een looptijd van 20 jaar of langer te verstrekken, welke een reële rente van tenminste $3\frac{1}{2}$ pCt. dragen.

De aandelenkoersen op de Amsterdamsche Effectenbeurs vertoonden in de afgelopen week eenige schommelingen van betrekkelijk geringen omvang. Over het geheel genomen was er een dalende tendens, al bestonden hierop wel uitzonderingen. Aandelen A.K.U. daalden tusschen

16 Augustus en 23 Augustus jl. van 135 pCt. tot $132\frac{1}{2}$ pCt.; aandelen Philips van 304 pCt. op 302 pCt., maar aandelen Unilever wisten in dezelfde periode een stijging te boeken van 257 op 260 pCt. Het koersverloop bij aandelen Koninklijke vertoonde grotere schommelingen; uiteindelijk kwamen deze op 405 pCt., na een hoogsten stand van 415 pCt. op 20 Augustus jl. Bij Scheepvaartfondsen was de tendens bepaald dalend, maar de Indische fondsen wisten over het algemeen beperkte koersstijgingen te bereiken. Aandelen Amsterdam Rubber stegen van 158 op 162 pCt. en aandelen H.V.A. van 236 op 249 pCt. in de verslagperiode.

De door ingezetenen aangehouden $3\frac{1}{2}$ pCt. België 1937 obligaties zullen aan De Nederlandsche Bank moeten worden aangeboden.

Het hieruit ontstane deviezenbezit van De Nederlandsche

STATISTIEKEN.

VERKEER EN VERVOER IN NEDERLAND.

Omschrijving	Eenheid	Febr. 1946 ¹⁾	Maart 1946	April 1946	Mei 1946	Juni 1946
Indexcijfer zeevaart (inhoud)	maandgem. 1938 = 100	17	25	48	20	21
Binnengekomen geladen zeeschepen, Totaal	aantal	308	394	362	424	455
B.R.T.-inhoud	1.000	775	983	729	873	849
Idem te Rotterdam	aantal	179	236	226	244	270
B.R.T.-inhoud	1.000	486	627	464	569	610
Idem te Amsterdam	aantal	72	110	94	69	67
B.R.T.-inhoud	1.000	188	237	164	148	94
Indexcijfer internationale binnenvaart (laadverm.)	maandgem. 1938 = 100	18	27	22	31	29
Binnengekomen geladen schepen op riv. en kanalen	aantal	1.067	1.632	1.391	1.533	1.685
Laadvermogen	1.000 t.	554	931	777	928	1.064
Idem, alleen in doorvaart	aantal	430	769	693	859	698
Laadvermogen	1.000 t.	246	467	407	560	479
Indexcijfer vervoer wilde binnenvaart	maandgem. 1938 = 100	84	106	107	113	108
Vervoer wilde binnenvaart	1.000 t.	771	972	985	1.032	989
waarvan uit: Zuid-Limburg	„	187	300	345	345	343
„ Rotterdam	„	180	202	126	144	175
„ Amsterdam	„	72	87	72	57	72
Wilde binnenvaart, prestatie	1 mill. t. km.	104	140	142	150	147
Eigen vervoer te water	1.000 t.	238	497	437	494	494
waarvan uit: Rotterdam	„	60	188	116	127	127
„ Amsterdam	„	21	27	25	25	25
Nederl. Spoorwegen, goederenvervoer	„	957	1.043	961 ¹⁾	1.004 ¹⁾	958 ¹⁾
waarvan internationaal	„	198	207	137 ¹⁾	177 ¹⁾	167 ¹⁾
Tramwegen, vervoerde reizigers	1 miljoen	40,3	47,0	48,3	49,5	49,5
Interloc. autobusdiensten; afgel. km	1.000	3.045	3.894	4.409	4.963 ¹⁾	4.963 ¹⁾
Idem, vervoerde reizigers	1.000	6.475	8.245	8.969	9.423 ¹⁾	9.423 ¹⁾
Indexcijfer verkeer op de rijkswegen	maandgem. 1938 = 100	107	106	118	114	121
Slachtoffers verkeersongevallen:	aantal	59	67	79	79	94
Overledenen	„	390	385	502	485	489
Ernstig gewonden	„					

¹⁾ Voorloopig cijfer.

In Juni 1946 kwamen in ons land 517 geladen en ledige zeeschepen binnen met een totalen inhoud van 926.508 B.R.T., waarvan 294 (57 pCt.) met 370.779 B.R.T. (40 pCt.) onder Nederlandsche en 107 (21 pCt.) met 223.384 B.R.T. (24 pCt.) onder Engelsche vlag. In lijnvaart kwamen binnen 131 zeeschepen met 232.886 B.R.T. (25 pCt. van het totaal zoowel naar aantal als naar inhoud). Het totale goederenvervoer door de wilde binnenvaart bedroeg in Juni 1946 989.000 ton; in 1.000 ton maakten hiervan deel uit: brandstoffen 310 (31 pCt.), bouwmaterialen 306 (31 pCt.), levensmiddelen 142 (14 pCt.) en meststoffen 94 (9,5 pCt.).

De opbrengst van het vervoer door de Nederlandsche Spoorwegen steeg van 8,0 miljoen gulden in Augustus 1945 tot 18,4 miljoen in Juni 1946. Het aandeel in de opbrengst door het goederenvervoer bedroeg resp. 1,5 en 3,4 miljoen gulden (19 pCt.).

In Juni 1946 bedroeg het indexcijfer van de aan 14 telpunten op rijkswegen getelde personenauto's 80, autobussen 93, vrachtauto's 160, motorrijwielen 168 en rijwielen 48 (maandgemiddelde 1938 = 100). De overeenkomstige cijfers voor de maand Mei 1946, toen in tegenstelling tot Juni de benzine nog gedistribueerd was, waren resp. 75, 80, 154, 153 en 46.

In Juni 1946 hadden in ons land 1.993 verkeersongevallen plaats, waaronder 502 ernstige. Het totaal aantal ongevallen in de groote gemeenten bedroeg 1.179, in de gemeenten met 20.000—100.000 inwoners 442 en in de overige gemeenten 372, waarvan resp. 195, 150 en 157 ernstige.

De binnenscheepvaart op het buitenland.

Het scheepvaartverkeer van en naar het buitenland over rivieren en kanalen heeft zich in de periode 1 October 1945—30 Juni 1946 als volgt ontwikkeld:

	Aangekomen schepen		Vertrokken schepen	
	Aantal	Laadvermogen in 1.000 ton	Aantal	Laadvermogen in 1.000 ton
4e kwartaal 1945	2.325	1.423	2.303	1.470
1e „ 1946	3.066	1.778	2.992	1.748
2e „ 1946	3.585	2.073	3.597	2.050

Hoewel er dus sprake is van eenig herstel, is het hoogste indexcijfer van het in de internationale binnenvaart gebruikte laadvermogen, dat na de bevrijding werd bereikt, nog slechts 31 t.w. in de maand Mei 1946 (maandgemiddelde 1938 = 100). De toestand van dezen voor ons land zoo belangrijken vervoersvorm is dus nog verre van rooskleurig. Te meer valt dit in het oog door het hooge percentage ledige scheepsruimte, dat momenteel betrokken is bij de vaart Nederland—buitenland v.v.

De lading, die in het eerste halfjaar van 1946 werd vervoerd, bedroeg slechts 77 pCt. van het laadvermogen der geladen schepen, dat dus niet ten volle wordt benut. Nog ongunstiger is het feit, dat van de 7,6 miljoen ton laadvermogen, die in deze periode werd in- en uitgeklaard, niet minder dan 3,2 miljoen ton of 42 pCt. geheel onbenut was.

Opmerkelijk is het, dat in beide richtingen het percentage der ledige schepen hoog is. Bij de schepen, die uit het buitenland ons land binnenkwamen, bedroeg het laadvermogen der ledige schepen 35 pCt. van het totaal, terwijl bij de vertrokken schepen 48 pCt. van het laadvermogen onbenut was.

Een verklaring van dit verschijnsel moet gezocht worden in den aard van de goederen, die momenteel ten vervoer worden aangeboden, speciaal voor de vaart op Duitschland. Via Lobith kwamen in het 1e kwartaal 1946 633.000 ton goederen ons land binnen, gedeeltelijk bestemd voor invoer, gedeeltelijk voor doorvoer via Rotterdam. Hiervan maakten steenkolen en cokes 624.000 ton uit of bijna 99 pCt. Uitgeklaard werd 172.000 ton (uit- en doorvoer), waarvan 119.000 ton, d.i. bijna 70 pCt., levensmiddelen vnl. granen, meel en bloem en groenten.

Het is duidelijk, dat de kolenschepen er doorgaans niet geschikt voor zijn om de hoogwaardige levensmiddelen te laden, terwijl omgekeerd de levensmiddelen schepen niet voor steenkoolvervoer gebruikt kunnen worden. Vroeger was de situatie zoo, dat voor kolenaken te Rotterdam veelal ertsen als retourlading beschikbaar waren. Door de eenzijdigheid bij ten aan-, zoowel als bij den afvoer, is dus een zeer oneconomische toestand ontstaan.

Bron: Centraal Bureau voor de Statistiek.

Bank zal waarschijnlijk moeten dienen om tekorten in het betalingsverkeer tusschen Nederland en België aan te vullen. Aan de leening was een valutaclausule verbonden, waarbij betaling van hoofdsom en rente in gulden, Zweedsche kronen of Zwitsersche francs kan worden geëischt. Vermoedelijk zal verrekening op basis van Zweedsche kronen plaatsvinden, hetgeen, in verband met de revaluatie van de Zweedsche Kroon eenigen tijd geleden, het gunstigste resultaat zal kunnen opleveren.

STATISTIEKEN.

DE NEDERLANDSCHE BANK.
(Voornaamste posten in duizenden guldens)

Data	Munt, muntmateriaal en deviezen	Wissels, prom. enz., open marktpapier, beleeningen, voorschotten a/h Rijk en diverse rekeningen	Totaal activa	Totaal opeisb. schulden
19 Aug. '46	5.218.274	190.926	5.482.025	4.972.043
12 " '46	5.217.974	199.036	5.489.835	4.979.858
5 " '46	5.213.706	188.137	5.474.672	4.957.040
29 Juli '46	5.243.841	218.729	5.535.411	5.019.954
22 " '46	5.238.506	205.367	5.516.714	5.004.265
15 " '46	5.239.309	204.659	5.519.591	5.002.142
8 " '46	5.238.151	185.582	5.499.358	4.984.881
1 " '46	5.264.562	262.164	5.002.361	5.090.459
6 Mei '40	1.173.319	248.256	1.474.306	1.424.016

Data	Bankbiljetten in omloop	Saldi in R/C	Saldo Rijk R/C (D/C)	Geblokkeerde saldi van banken	Bankkassien en diverse rekeningen
19 Aug. '46	2.722.639 ¹⁾	2.249.272	C1.462.935	63.414	176.168
12 " '46	2.725.478 ²⁾	2.254.084	C1.483.306	52.418	176.327
5 " '46	2.740.046	2.216.959	C1.457.324	67.437	183.718
29 Juli '46	2.721.916	2.297.841	C1.561.893	41.842	181.713
22 " '46	2.670.730	2.333.326	C1.555.381	54.104	178.716
15 " '46	2.661.707	2.340.284	C1.522.497	102.166	183.728
8 " '46	2.666.730	2.318.015	C1.541.739	79.657	180.729
1 " '46	2.667.997	2.422.345	C1.642.800	64.325	178.071
6 Mei '40	1.158.613	255.174	22.962		10.230

¹⁾ waarvan nieuwe uitgifte f 2.448.767.

²⁾ " " " " f 2.451.390.

NATIONALE BANK VAN BELGIË.
(Voornaamste posten in miljoenen francs)

Data	Totaal van den goudvoorraad ¹⁾	Buitenlandse deviezen	Papier op België	Voorschotten op overheidsfondsen	Deel- en pasmunt	Vorderingen op den Staat
14 Aug. 1946	33.048	3.395	3.203	209	891	49.337
8 " 1946	33.148	3.311	3.349	211	897	49.742
1 " 1946	33.148	3.235	3.306	182	926	49.542
25 Juli 1946	33.148	3.708	3.244	206	940	48.632
18 " 1946	33.230	3.695	3.372	199	933	48.797
11 " 1946	33.229	3.860	3.554	178	917	49.197
4 " 1946	33.229	3.963	4.247	191	908	48.677

Data	Overheidsfondsen	Totaal activa ²⁾	Bankbiljetten in omloop	Rekening-courant saldi		Besluitwet van 6 Oct. '44 ³⁾
				van de Schatkist	van anderen	
14 Aug. 1946	643	155.860	71.783	3	3.805	738
8 " 1946	643	156.435	72.480	2	3.675	740
1 " 1946	644	156.108	72.381	2	3.440	743
25 Juli 1946	644	155.655	71.862	2	3.502	746
18 " 1946	647	156.020	72.319	3	3.396	746
11 " 1946	653	156.856	73.030	2	3.442	751
4 " 1946	653	157.141	73.205	6	3.532	752

¹⁾ Waarvan 10.493 miljoen francs. onbeschikbaar goudsaldo na herwaardering van den goudvoorraad. (Besluitwet no. 5 van 1-5-1944).

²⁾ Waaronder begrepen de post „Emissiebank te Brussel”, ten bedrage van 64.597 miljoen francs.

³⁾ Deze post omvat: oude biljetten over te boeken op tijdelijk onbeschikbare of geblokkeerde rekeningen en niet aangegeven oude biljetten.

MAANDCIJFERS.

GECOMBINEERDE MAANDSTAAT VAN DE VIER NEDERLANDSCHE GROOTE BANKEN EN VAN HET NEDERLANDSCHE BEDRIJF VAN DE NEDERLANDSCHE HANDEL-MAATSCHAPPIJ.

(In miljoenen guldens)	Nederl. Banken		Nederl. Banken en Ned. Handel-Mij.	
	31 Mei 1946	30 Juni 1946	31 Mei 1946	30 Juni 1946
Activa:				
Kas kassiers en daggeldleeningen	65	65	79	102
Ned. schatkistpapier	2228	2256	2639	2667
	2293	2321	2718	2769
Ander overheidspapier	23	24	36	36
Wissels	4	4	5	6
Bankiers in binnen- en buitenland	139	136	189	188
Prolong. en voorsch. tegen effecten	48	51	64	66
	214	215	294	296
Debiteuren	245	256	306	322
Effecten en syndicaten	10	11	17	18
Deelnemingen (incl. voorschotten)	29	29	42	43
	284	296	365	383
Gebouwen	13	14	17	17
Diverse rekeningen	—	—	—	—
Belegde bestemmingsreserven	1	1	2	2
	2805	2847	3396	3467
Passiva:				
Crediteuren	2352	2406	2835	2917
Wissels	1	1	1	1
Deposito's op termijn	128	110	175	148
Kassiers en genom. daggeldleen.	10	16	10	16
Diverse rekeningen	68	70	77	90
Bestemmingsreserven	1	1	1	1
	2560	2604	3099	3173
Aandeelenkapitaal	169	168	209	207
Reserve	76	75	88	87
	2805	2847	3396	3467

Zoojuist is verschenen als 38e publicatie van het N. E. I.

Ir. H. Vos

Enige kwantitatieve onderzoeken over de betrekkingen tussen overheidsfinanciën en volkshuishouding

Prijs f 9.—*

(Prijs voor leden en donateurs van het N. E. I. f 6.75)

Verkrijgbaar in den boekhandel en bij de uitgevers DE ERVEN F. BOHN N.V. — HAARLEM

FRIESCH-GRONINGSCH HYPOTHEEK BANK N.V.

NEDERLANDSCHE HYPOTHEEK BANK N.V.

ALGEMEENE FRIESCHE HYPOTHEEK BANK N.V.

Reserves f 13.900.000

Verkrijgbaar

3% PANDBRIEVEN

Friesch-Groningsche Hypotheekbank N.V.

à 100 0/0

met 2 1/2 0/0 verplichte uitloting

Voorloopig worden recepten afgegeven.